

1877-1878 OSMANLI - RUS HARBİ BELGELERİ: ABDİ PAŞA'NIN MUHAKEMESİ

MUSTAFA ÖZTÜRK*

GİRİŞ

Konuya adını verdiğimiz belgeler, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda Rumeli'deki başarısızlığı dolayısıyla Divan-ı Harbe verilen Abdi Paşa'nın mahkemesine ait belgelerdir. Belgelerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, bu belgeler, mahkemenin bütün seyrini şâmil olmayıp, savcı Ali Nizamî Paşa'nın iddianamesi ve buna karşılık Abdi Paşa'nın savunmasını ihtiva eden belgelerdir.

Olayların hatırlanması bakımından fazla detaya girmeden bu döneme kadar gelişen olayları özetlemek yerinde olur.

Geçmiş 13. yüzyıla dayanan Avrupa'daki siyasî, iktisadî ve sosyal gelişmeler, 17. yüzyıldan itibaren planlı ve şuurlu bir sömürge siyasetine dönüşmüş ve 18. yüzyılın sonlarında milliyetçilik hareketleri genişlemiş, Batı Avrupa devletleri deniz aşırı sömürgeler elde etmişlerdi. Bu bağlamda 15. yüzyılın sonlarından başlayıp, bütün yeni ve yakınçağlar boyunca devam eden coğrafi keşifler, Avrupa kültür ve medeniyetinin ilk defa Avrupa dışına taşmasını sağladığı gibi, sömürgecilik faaliyetlerinin de başlanmasına yol açmıştır. İspanya ve Portekiz'in arkasından İngiltere, Fransa ve Hollanda; Amerika, Afrika ve Pasifik'te zengin sömürgeler elde ettiler. Bu geniş sömürge imparatorluklarının önemli bir kısmının geçiş yolları da Osmanlı topraklarından geçmekteydi. Bu bakımdan Osmanlı toprakları da sömürgeciliğin hedefi idi.

Bu süreçte Rusya faktörü de önemliydi. Rusya, coğrafi konumu ve iktisadî vaziyeti itibariyle deniz aşırı sömürgeler kurabilecek güçte değildi. Ama yanibaşındaki Avrupa (özellikle de Batı Avrupa devletleri) sömürgecilik yoluyla zenginleşmekte ve kendisi aleyhine gelişmekteydi. Rusya da bu sömürgecilik faaliyetlerine girişmek istiyordu, fakat coğrafi konumu buna imkân vermiyordu. O halde yapılacak tek şey, Türkiye üzerinden güneye inmekti. Rusya'nın geleneksel dış politikası haline gelen sıcak denizlere inmek hayali böylece oluştu. Onun için Rusya'nın ilk hedefi, Türkiye üzerinden Akdeniz'e, Kafkaslar ve İran üzerinden de Basra Körfezine inmekti. Bu hedefler, Rus dış politikasının temelini oluşturmuştur. Batılı devletler de Rusya'nın sıcak denizlere inmesini engellemek gibi bilinen bir politika izlediler ki bu, *bütün yakınçağlar ve hatta günümüz Akdeniz dengesinin de esasını oluşturmaktadır*. Rusya'nın bu hedeflere ulaşmada kullandığı en önemli araç da bütün Slav halklarının Rusya'nın himayesinde olduğu, İstanbul merkezli büyük Slav devleti hayali olan Pan-Slavizm¹ olmuştur. Bu uğurda her türlü faaliyette bulunmuş ve Osmanlı Devleti ile uzun savaşlara girişmiştir. Rusya, sözünü ettiğimiz

* Prof. Dr. Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Böl. Öğr. Üyesi - Elazığ

¹ Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara, 1975, s. 258-259

amaçlarını gerçekleştirmek için sadece 19. yüzyılda 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856 ve nihayet konumuzu ilgilendiren 1877-1878 savaşlarını başlatmıştır. Bütün bu savaşların sebep, sonuç ve tahlilleri bu kısa girişin sınırlarını aşacağından, konuyu ilgili kaynaklara havale etmeyi uygun gördük².

Kısaca vermeğe çalıştığımız sebepler, Türk-Rus savaşının uzak sebepleridir. Ama bir de savaşın yakın sebepleri vardır. 28 Şubat 1877'de âsi Sırbistan Prenslığı, Bâb-ı Âli ile sulh yaptı. Sırbistan, eskisi gibi Türkiye'ye bağlı, yıllık vergi verir, hükümdarı padişah tarafından tasdik edilir bir prenslik olup, statüsünde hiçbir değişiklik yapılmıyordu. Ancak Karadağ isyanı ve Bosna-Hersek karışıklıkları devam ediyor, Bulgaristan ve Girit'te nüfusun ancak yarısını bulan ortodoks hıristiyanların huzursuz kıpırdanmaları da sürüp gidiyordu.

31 Mart'ta İngiltere, Almanya, Rusya, Fransa, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasında Londra Protokolü imzalandı. Bu protokol Bâb-ı Âli'ye, Tersane Konferansı kararlarından daha hafif ıslahat şartları teklif ediyordu. Birkaç Balkan eyaletinde hıristiyan teb'a lehine yapılacak bu ıslahat mukabilinde Büyük Devletler, Rusya'ya karşı Türkiye'nin sınırlarını garanti ediyorlar, bizzat Rusya, bu garantiye katılıyordu. Rusya için de büyük fedakârlıkları mucip olacağı muhakkak bulunan bir savaşı Çar II. Aleksandr, göze almak istemiyordu. Rus devletinin bünye zafını ve Rus milletinin geriliğini bilen bu reformcu hükümdar, Rusya'nın Balkanlarda fütuhata atılmasını mevsimsiz görüyordu. Ancak nasıl İstanbul'da savaş isteyen devlet adamları ve zümre varsa, Petersburg'ta da aynı adamlar ve aynı zümre mevcuttu. 1871'de düşen III. Napolyon'un bütün Avrupa'ya yaydığı milliyetçilik akımı dolayısıyla Ruslar, Türk idaresindeki Slav kardeşlerini kurtarmak için büyük bir propagandanın tesiri altına girmişlerdi.

Londra protokolününün başlıca şartları, Karadağ'a Hersek sancağından ortodokslarla meskun iki kazanın verilmesi, Karadağ'ın gene Türkiye'ye tâbi olmakta devam etmesi, Bulgaristan ve Bosna-Hersek'te bizzat Bâb-ı Âli tarafından ıslahat yapılmasıydı. Aynı zamanda son zamanlarda Tuna boylarında toplanan Türk ordularının sulh zamanındaki mevcuduna indirilmesi isteniyordu. Buna mukabil Rusya da, son yıl içinde silah altına aldığı birliklerini terhis edecek ve kuvvetlerini Türk sınırından uzaklaştıracaktı.

10 Nisan'da Bâb-Âli, Londra Protokolünü reddetti. Bilhassa Karadağ'a arazi bırakılmayacağı, Büyük Devletlere bildirildi. Bunun üzerine Çar, Karadağ'a sadece Nikşik kazasının bırakılması şartıyla savaşı önleyebileceğini Bâb-Âli'ye tebliğ etti. Bu kazayı olsun elde etmeden savaşa girişmezse, II. Aleksandr, halkın muhalefetinden ve millî gururun zedelenmesinden korkuyordu. İngiltere'nin de savaşa katılmasını hesap ediyordu. Türk ordularının mağlup edileceği de asla kesin mahiyette değildi. 1853 Savaşında Türk orduları tek başına Tuna üzerinde Rusları birçok defalar bozmuşlardı. 1876 Türk Ordusu ise, daha kalabalık, daha moderndi. Ancak Ruslar da Kırım Harbinden sonra çok hazırlanmışlardı.

Çar'ın son teklifinin de Sadrazam İbrahim Edhem Paşa tarafından, tâbi bir prensliğe bile bir kazanın terkedilmesinin "*Kânun-ı Esâsi'ye muğayir*" olduğunu bildirmesi, Türkiye için bir felaket oldu. Hıristiyan ve düşman bir halkla meskûn ehemmiyetsiz bir kaza terkedilmemek için göze alınan bu savaşta, Türkiye'nin uğrayacağı kayıplar büyük olmuştur³.

² Genel hatlarıyla Türk-Rus ilişkileri için Bkz: Fahir Armaoğlu; *Siyasi Tarih 1789-1960*, Ankara, 1975, Akdes Nimet Kurat; *Türkiye Rusya*, Ankara, 1974, İsmail Hakkı Uzunçarşılı; *Osmanlı Tarihi IV/1-IV/2*, Ankara, 1970, Enver Ziya Karal; *Osmanlı Tarihi V-VIII*, Ankara, 1983

³ Yılmaz Öztuna; *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Büyük Türkiye Tarihi*, c. 7, Ötüken Yay. İstanbul, 1983, s.141-142. Burada Sn. Öztuna'nın "Hıristiyan ve düşman bir halkla meskûn ehemmiyetsiz bir kaza terkedilmemek için göze alınan bu savaşta..." değerlendirmesine katılmadığımızı belirtmek isterim. Türk devlet geleneğinde ne kadar

24 Nisan 1877'de Rusya'nın İstanbul Maslahatgüzarı, Avrupa'da bulunan meşhur panisla-vist General İgnatiyef'in yardımcısı Nelidof, Hariciye Nazırı Safvet Paşa'ya, Çar'ın harp ilanı notasını verdi. Aynı gün Petersburg'daki Büyükelçi Tefvik Bey'e (son Osmanlı sadrazamı Tefvik Paşa) pasaportları tevdi edildi. Böylece "93 Harbi" denen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı başlamış oldu⁴.

Savaşın sonuçları malumdur. Osmanlı Devleti hiç beklemediği bir yenilgi ile karşılaşmıştır. Ruslar, Balkanlarda Ayastefanos'a, Kafkaslarda da Erzurum'a kadar ilerlediler. 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşması⁵ ile Ruslar, bütün Balkanlarda geniş bir hakimiyet ile büyük Bulgaristan Krallığını kurmuş oluyorlardı. Rusların Balkanlarda bu derecede nüfuz sahibi olmalarını tehlikeli bulan İngiltere, Fransa, Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Ayastefanos Antlaşmasını tanımadılar ve Berlin'de bir konferans toplanmasını teklif ettiler. Savaştan yeni çıkan Rusya, Batılı devletlerle yeni bir buhran istemediği için buna razı oldu. Berlin'de toplanan kongre görüşmelerinden sonra yapılan Berlin Antlaşması⁶ (13 Temmuz 1878) ile Rusya'nın Balkanlardaki nüfuzu azaltılıyor, Bulgaristan Osmanlı Devletine bağlı özerk bir prenslik haline getiriliyordu. Makedonya'da islahat yapılmak şartı ile Osmanlı Devletinde kalı-yordu. Bosna-Hersek Avusturya tarafından işgal edilip idare edilecek, fakat bu hal Osmanlı ha-kimiyetinin bu eyaletten kalktığı manasını taşımayacaktır. Kars, Batum ve Ardahan Ruslara ve-rilirken, Bayezid Türkiye'ye iade edilecekti⁷.

Osmanlı Devletinin dağılma sürecinde önemli bir merhale olan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, bugüne kadar daima siyasî sonuçları itibariyle değerlendirilmiştir. Savaşın ve sonrası gelişmelerin arka planı yeterince değerlendirilmemiştir. Oysa bir olay hakkında en az hata ile de-ğerlendirme yapabilmek için mümkün olduğu kadar sözkonusu olayı daha geniş açıdan ince-lemek gerekmektedir.

Yayınladığımız belgeler, sözkonusu savaşın arka planına ışık tutacak çok önemli resmî ve de bugüne kadar fazlasıyla bilinmeyen bilgileri ihtiva etmektedir.

Savaştan sonra başarısızlığı veya ihmali görülen pekçok yetkili Divan-ı Harbe sevk edilmiş-tir. Bunlardan birisi de Rumeli cephesinde önemli görevlerde bulunan Abdi Paşa'dır.

İşte yayınladığımız bu belgeler, satın alma yoluyla oluşan özel arşivimizdeki Abdi Paşa'nın müdafasını ihtiva eden belgelerdir. Uzun uzadıya yapılan savunmaya ve ibraz edilen resmî tel-graflara rağmen Abdi Paşa 4 Eylül 1877 (25 Şaban 1294) tarihli tezkire ile Limni Adasında mecburî ikamete memur edilmiştir.

değersiz olursa olsun, her ne suretle olursa olsun, toprağın terkedilmeyeceği çok önemli bir prensiptir. Kaldı ki, sadece Nikşik kazası değil, bütün Hersek, Karadağ'a verilseydi, gene de bu savaş olacaktı. Aynı zamanda o dönemin siyasî ve sosyal şartları göz önüne alındığında, Osmanlı yöneticilerinin bu konudaki hassasiyetlerini anlayışla karşılamak gerekmektedir.

⁴ Öztuna; a.g.e., s. 142

⁵ Ayastefanos Antlaşması ve Avrupadaki tepkileri için Bkz. Karal; *Osmanlı Tarihi VIII*, 2. Baskı, Ankara, 1983, s. 64-69, Armaoğlu, a.g.e., 267-270

⁶ Karal; a.g.e., s. 74-80

⁷ Karal; *Osmanlı Tarihi VIII*, 4. Baskı, Ankara, 1995 s. 76-77, Armaoğlu; *Siyasi Tarih*, s. 272-274

BELGELERİN TANITIMI VE TAHLİLİ

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi ile ilgili belgeler, bazı kurumlar ve ilim adamları tarafından da yayınlanmış bulunmaktadır⁸. Bu yayınların her birisi, konunun başka bir yönünü aydınlatmaktadır.

Bizim yayına hazırladığımız belgeler ise, Abdi Paşa'nın muhakemesiyle ilgili belge suretleridir. Bu belgeler, satın alınmak suretiyle oluşturulan özel arşivimizde bulunmaktadır. Belgeler, ikiye katlanmış defter formları halinde olup, toplam 46 sayfadır. Ancak bunun 35. sayfasına kadar olan kısmı yazılmıştır. Geriye kalan kısımları boştur. Aslında sayfa numaraları yoktur, sayfa numaraları tarafımızdan verilmiştir. Mavi mürekkeple düzgün bir talik hatla yazılmıştır. Sayfaların her iki tarafında normal sayfa boşluğu olup, her sayfada 18 satır bulunmaktadır. Belge başlıkları ve satırbaşları aralık verilmek suretiyle gösterilmiştir. Defterin başlığı *Abdi Paşa'nın Muhakemesi* başlığını taşımakta olup, hemen altında *Müdde'i-i Umumi Ferik Ali Nizami Paşa Tarafından Divan-ı Harbe Verilen Varaka* yer almaktadır. Üçüncü sayfadan itibaren Abdi Paşa'nın müdafası başlamaktadır. Abdi Paşa önce *Müdde'i-i Umumi'nin* (Savcı) varakasında iddia ettiği noktalara cevap vermekte, bunların gerçekte böyle olmadığını 20. sayfaya kadar süren cevabında dile getirmektedir. 21. sayfadan itibaren de konuyla ilgili karşılıklı telgraf suretleri yer almaktadır. Nihayet 35. sayfada Mahkemenin sonucu olan irade sureti bulunmaktadır ki, bunda Abdi Paşanın Limni'de mecburî ikamete memur edildiği bildirilmektedir. Belgelerin dili olduğu gibi korunmuştur.

Sadece elimizdeki belgeleri transkribe ederek yayınlamak yerine, konu ile ilgili başka belge ve bilgiye ulaşmak amacıyla Başbakanlık Arşivinde de araştırmalarda bulunduk. Abdi Paşa hakkında İrade Tasnifinden pekçok belgeye ulaştık. Fakat bu belgeler doğrudan doğruya Abdi Paşa'nın savunmasıyla ilgili değildir. Abdi Paşa'nın savunmasında bahsettiği konuları destekler mahiyette bilgileri ihtiva eden belgelerdir. Mesela, Ali Nizami Paşa'nın Divan-ı Harb Müdde'i-i Umumi olarak atanması gibi belgelerin yanında Abdi Paşa'nın biyografisi ile ilgili belgeler bulunmaktadır. Biz bu belgeleri ayrıca vermek yerine, konu içinde dipnotlarla eritmeyi uygun gördük. Başbakanlık Arşivinden alınan bu belgelerden önemli gördüklerimizden birkaçını örnek olmak üzere eklerde verdik ve yeri geldikçe bu belgelere atıfta bulunduk.

Belgeler esas olarak Ferik Ali Nizami Paşa'nın Abdi Paşa hakkındaki iddianamesi, Abdi Paşa'nın bu iddialara cevabı ve Abdi Paşa'nın iddialarını destekleyen telgraf suretlerinden oluşmaktadır. Son olarak Başbakanlık Arşivinden alınan belgeler de konunun bütünlüğünü oluşturmaktadır.

Abdi Paşa'nın savunması iki noktada yoğunlaşmaktadır. Birincisi idare ve komuta kademesindeki uyumsuzluk ve çekişmelerin varlığı, ikincisi de Ali Nizami Paşa'nın iddialarının aksine Rumeli cephesinde öyle mükemmel, yeni silahlarla techiz edilmiş büyük bir ordu ve donanmanın olmadığı hususudur. Abdi Paşa'nın savunması, sadece bir savunma olmaktan öte, dönemin siyasî çekişmeleri ve bunun askerî harekâta yansımalarının da çarpıcı örneklerini ortaya koymaktadır.

Divan-ı Harp Savcısı Ferik Ali Nizami Paşa iddianamesinde özetle; Osmanlı ordu ve donanmasının bugüne kadar eşi görülmemiş bir şekilde yeni ve çeşitli silahlarla donatılmış olduğunu, daha önceleri Ruslarla yapılan savaşlarda bu kuvvetin yarısına bile ulaşamadığını, Rus-

⁸ Ali İhsan Gencer- Nedim İpek; "1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi Vesikaları (Temmuz 1877)", *Belgeler*, c. XV, S. 19, Ankara, 1993, s. 205-244, Genelkurmay Başkanlığı ATASE; *Osmanlı-Rus Harbi (1877-1878) Koleksiyonu Kataloğu (ORH I-VII)*, Ankara, 1995

ların Tuna'yı geçmek için 40-50.000 kişiyi gözden çıkarmışken, bu kuvvete rağmen Rusların Bile'den gelerek pervasızca Tırnova'yı işgal ettikten sonra kolayca Balkan'ı aşarak, Osmanlı başkentini tehdit edecek halde ilerlemesinin sebebini, Türk kuvvetlerinin kalelere kapanarak düşmanın ilerlemesine mani olacak tedbirlere başvurmamasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Rusların Balkan'ı işgali ile uğranılan maddî ve manevî kayıp ve zararın sorumlusunun Abdi Paşa olduğu, bunun da kasten veya cehaletinden dolayı meydana geldiği, her iki halde de sorumlu olduğundan gerekli cezanın verilmesini Padişah ve Osmanlı milleti adına talep etmektedir.

Abdi Paşa savunmasında, savaş kararının ve uygulanacak planın, Bakanların hazır bulunduğu bir toplantıda Padişahın huzurunda okunduğunu ifade etmektedir. Bu plana göre, Vidin'den Dobruca'nın sonuna kadar ancak 170 tabur yerleştirmek mümkün olacaktı. Tuna'da da bir donanma bulundurulacaktı. Edirne'de 40.000 kişilik bir ihtiyat kuvveti bırakılacak, Sofya mevkii de kuvvetlendirilecekti. Göreve atanmasının akabinde hemen cepheleri görmek için Ahmet Eyüp Paşa ile birlikte Ruscuk'a giden Abdi Paşa, Tuna Bahriye Kumandanı olan ve Tuna hakkında geniş bilgi birikimi bulunan Hüseyin Paşa ile buluşmuş, Tuna'nın aşağı kısımlarını birlikte teftiş etmiş ve dönüşlerinde alınacak tedbirler hakkında görüşmelerde bulunurlar iken Hüseyin Paşa'nın İstanbul'a aldırıldığı haberini almıştı. Bu değişikliğin durdurulması için teşebbüste bulduysa da kendisine Hüseyin Paşa'nın Donanma Kumandanlığı için daha lüzumlu olduğu cevabı verilmiştir. Hüseyin Paşa'nın yerine Arif Paşa tayin edilmiş ancak göreve başlamada geç kalmıştı. Daha sonra Arif Paşa Tulcı'ya kadar gelmiş ise de, Ruslar Tuna'nın aşağı sahillere yayıldıkları için Tuna yoluyla yukarıya gelememiş ve bundan dolayı gemiler kumandasız kalmıştır. Bunun üzerine Potbaşı'ndan yukarıdaki donanmaya kumanda etmek üzere Mirliya Dilaver Paşa tayin edildi. Öte yandan kara yoluyla gelen Arif Paşa Maçin'e geleerek, Dilaver Paşa'nın görevi ile ilgili olarak İstanbul'dan herhangi bir emir almadığını söyleyerek Dilaver Paşa'yı işe karıştırmamış, donanma süvarilerine de Dilaver Paşa'yı dinlememelerini tenbih etmiştir.

Abdi Paşa'nın verdiği şu örnek dahi komuta kademesindeki yetki anlaşmazlığının, siyasi ve kısır çekişmelerin hangi boyutlara ulaştığının açık bir delilidir.

Paşa, savunmasında devamla, Ali Nizami Paşa'nın iddia ettiği gibi Rumeli cephesinin askeri bakımdan da çok iyi tahkim edilmediğini ifade etmektedir. Daha bundan beş altı yıl önce Tuna boyunun tahkim edilmesi, gerekli yerlere limanlar kurulması amacıyla Ahmet Eyüp Paşa ve Belüm (?) Paşa ile Bahriye ve erkân-ı harbiye ümerasından oluşan bir özel komisyon kurulmuş ve komisyon başkanlığı da Abdi Paşa'ya tevcih edilmişti. Hemen göreve başlayan Paşa bölgeye giderek Varna ile Şumnu arasına istihkâmlar, Ruscuk ve diğer bazı yerlere de donanma için limanlar inşasına başlanmasının ardından, Erzurum'a tayin edilmiş ve adı geçen komisyon da dağılmıştır. Böylece Tuna boylarının tahkimi teşebbüsü neticesiz kalmıştır. İddianamede "her tarafı takviye edilmiş" denen Tuna hududunun uzunluğu ikiyüz saate yakın olup, bunun sadece Vidin, Ruscuk ve Silistre mevkileri müstahkemdir. Tutrakan ve Niğbolu taraflarında kısmen ufak tefek istihkâmlar bulunmakta, diğer bütün bölgelerde istihkâm yoktur ve düşman istilasına açıktır. Bu durumu Erkân-ı Harbiye Reisi (Genel Kurmay Başkanı) dahi bilmektedir.

Bu sınırdaki yeterli miktarda asker bulundurulduğu hususuna gelince; yapılan bütün fedakârlıklara rağmen toplanabilen kuvvet 170 taburdur. Bunun 50 taburu Sırp sınırından Niğbolu'ya kadar olan bölgeleri muhafaza etmek üzere Vidin'e görevlendirilmiştir. Niğbolu dahil Tutrakan'a kadar olan sahilleri korumak üzere Ruscuk'a 30, Tutrakan dahil Boğazköy'e kadar olan bölgeleri korumak üzere 20 tabur Silistre'ye yerleştirilmiştir. Dobruca'daki istihkâmları

korumak amacıyla 8 tabur Dobruca'da bırakılmıştır. İhtiyat için 50 tabur Şumnu'da ve 12 tabur da Varna'da idi. Görüldüğü üzere bu kuvvetin yeterli olması bir yana, sınırı korumağa yetmeyeceği açıktır.

Abdi Paşa, Ali Nizami Paşa'nın iddianamesinde yer alan ve Osmanlı Devletinin daha önceki savaşlarda bu kuvvetinin yarısına bile ulaşmadığı halde, düşmanın Tuna'yı rahatça geçtiği suçlamasına, dönemin siyasi şartlarını göz önüne alarak geniş bir bakış açısı ile cevap vermektedir. Herşeyden önce Rusya'nın askerî kuvveti eski savaşlardaki kuvvetinin iki katıdır. Bundan başka bu sefer Eflak-Boğdan askeri de Ruslara yardım etmektedir. İmparator ve veliahtın bizzat Rumeli'de bulunması, Rusya'nın kararlılığını ortaya koymaktadır. Rusya eskiden sadece Dobruca taraflarından saldırabiliyordu. Çünkü o zaman demiryolu yoktu ve yukarılara asker gönderemiyordu. İstihkâmlarımızın güçlü olmasından dolayı Tuna'dan da nakliye yapamıyordu. Şimdi ise durum tam tersine dönmüş bulunmaktadır. Eskiden Rusya'nın geri dönüş yolu Eflak-Boğdan olduğundan ve orayı da Avusturya tehdit ettiğinden, orada bir ihtiyat kuvveti bulundurmak zorundaydı. Eskiden Ulah ve Boğdan askeri düşmana yardım etmiyordu. Sırbistan'ın tecavüzleri, Bulgar isyanları ve Karadağ meselesi yoktu. Onun için şimdiki vaziyet eski ile kıyas kabul etmeyecek derecede vahimdir.

Görüldüğü gibi Abdi Paşa, iddianamedeki her suçlamaya ehliyetle cevap vermektedir. Geleşen olaylar ve ileriki belgeler Abdi Paşa'nın haklılığını desteklerken, Ali Nizami Paşa'nın askerî hazırlık ve genel siyasî ortamdan yeterince haberi olmadığını veya bu durumu göz önüne almadığını göstermektedir.

Savunmasının ileriki bölümlerinde bütün iddialara cevap veren Abdi Paşa, şimdiye kadar yaptığı iyi hizmetlerin takdir edilmemesinden öte, askerlik şeref ve haysiyetini ihlal edercesine çeşitli hakaretlere uğradığını, sadece *İstanbul'un hatasından ileri gelen bazı hataların* kendisine mal edildiğini ifade etmekte ve kendisine isnat edilen her türlü suçlamayı reddetmektedir.

Belgelerin üçüncü kısmı da konu ile ilgili telgrafları ihtiva etmektedir ki, bunlar 22 adettir. Son olarak bizim Başbakanlık Arşivinden aldığımız belgeler, konuyu destekler mahiyettedir. Metin içerisinde eritilen bu belgeler, Abdi Paşa'nın biyografisine yeni bilgiler eklemekle beraber, cephedeki askerî harekâta yapılan hatalar hususunda Abdi Paşa'yı haklı çıkaracak bilgileri ihtiva etmektedir (Mesela Bkz. Ek 7).

ABDİ PAŞA'NIN HAYATI⁹

Çerkesdir. Diğer adı Abdülkerim Nadir Paşa'dır¹⁰. Hüsrev Paşa'nın kölelerinden olup askerlik mesleğine girdi. 1247 (1831/32) tarihine kadar sarayda muallimlik ile binbaşı ve 1838 (1254) mirlivâ oldu. 1839 (1255)'de Ankara Mirlivâsı ve sonra Ferik oldu. 3. Orduya memur oldu ve Yunan savaşlarında bulundu. Ocak-Şubat 1858 (Cemâziye'l-âhir 1274)'de İşkodra Mutasarrıfı, Haziran 1862 (Zi'l-hicce 1278)'de Vezir, sonra 3. Ordu Müşiri oldu. 7 Aralık 1865 (18 Receb 1282)'te 2. Ordu Müşiri oldu ve Mayıs-Haziran 1869 (Safer 1286)'da ikinci defa 3. Ordu Müşiri olup, 14 Ağustos 1871 (28 Cemâziye'l-evvel 1288)'de ayrıldı. O sene Ekim-Kasım (Şaban)'da Şûrâ-yı Devlet Azâsı, Haziran 1872 (Rebi'ü'l-Ahir 1289)'de Şûrâ-yı Devlet Muhâkemât Dairesi'nin adliyyeye nakli üzerine oraya Azâ oldu. Nisan 1873 (Safer 1290)'te Şûrâ-yı Devlet Azâlığına getirildi. 1874'te (1291) Bağdat'ta 6. Ordu erkânı görevinde bulunurken ta-

⁹ Mehmet Süreyya; *Sicill-i Osmani I*, (Yay. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, İstanbul, 1996, s. 52. Esas itibarıyla Paşa'nın hal tercümesi, Sicill-i Osmani'den alınmış olmakla beraber, Başbakanlık Arşivinden alınan belgelerle, Paşa'nın biyografisine yeni belgeler ilave edilmiş olmaktadır

¹⁰ *İrade. Dahiliye* 50355 (11 Recep 93 / 2 Ağustos 1876 tarihli tezkire, Bkz: Ek 1), ayrıca, Öztuna; a.g.e., s. 144

lihsiz bir olayla karşılaşan Paşa'nın evine hırsız girmiş ve bazı eşyaları çalınmıştır¹¹. Ağustos 1873'te (Cemâziye'l-âhirde) Tanzimat-ı Askeriye Azâsı, Temmuz 1875 (Cemâziye'l-âhir 1292)'te Zabtiye Müşiri oldu ve Temmuz 1876 (Receb 1293)'da azledildi. Kasım-Aralık 1876 (Zi'l-kade 1293)'da 3. Ordu Müşiri ve Manastır Valisi kâ'im-i makâmı¹², 7 Nisan 1876 (11 Rebi-ü'l-evvel 1293) da Bahriye Nazırı iken Seraskerliğe atanmıştır¹³. Haziran-Temmuz 1877 (Cemâziye'l-âhir 1294)'de ilaveten Yanya Valisi olup, kısa bir süre sonra hepsinden azledildi. Ekim 1878 (Şevval 1295)'te Darü's-Şûra Azâsı oldu. 17 Haziran 1876 tarihinde Serasker Hüseyin Avni Paşa ile Hariciye Nazırı Raşit Paşaların gece bir suikast sonucu öldürülmeleri üzerine, Rumeli'deki görevleri üzerinde kalmak kaydıyla Abdi Paşa seraskerliğe, Redif Paşa kâ'im-i makâmı, Safvet Paşa Hariciye ve Halil Paşa da Adliye Nazırlıklarına 18 Haziran 1876'da atandı¹⁴. Birinci Rütbeden Murassa Mecidi Nişanı sahibidir¹⁵. 14 Haziran 1880 (6 Receb 1297)'de vefat etti. Karacaahmet'de medfundur. Savaşlarda kendisini ispat etmiş, gayretli, dürüst bir adamdı. Oğulları Rauf Paşa ile Hüsrev Paşa'dır.

Belgeler*

Belge: 1

(1)Müdde'-i Umûmî Ferik Ali Nizamî Paşa Tarafından Divân-ı Harbe Verilen Varakadır¹⁶.

Rusya Devleti Saltanat-ı Seniyyeye ilân-ı harb etmesi üzerine cânib-i Devlet-i Aliyye'den dahi tedâfü'î tedâbir-i kaviyyeye teşebbüsle gerek Anadolu ve gerek Rumeli ciheti hudûd boy-larına Asâkir-i Nizâmiye ve Redife ve mu'âvene ve levâzımât-ı mükemmele sevk ve tesyîr buyu-rularak ve umûm ahâli dahi muhâfazâ-i vatan için mâlen ve bedenen gayret ederek her tarafın

¹¹ Bu hırsızlık olayı uzun bir muhakeme ve araştırma konusu da olmuştur. Sanıklardan Kelo onbeş sene Bağdat'ta küreğe mahkum edilirken, diğer sanık Zeydan'ın verdiği kıymetli bilgiler karşılığında cezadan muaf edilmiştir. "...Altuncı Ordû-yu Hümâyün erkânından Mirlivâ sa'âdetlu Abdi Paşa'nın leylen hânesinden emvâl ve eşyasını gasb ve sirkate ve Abd nâm hizmetkârını cerhe cür'et eylediği sâbit olan el-Ferc aşiretünden Kelo'nun bermüceb-i hükm-i kânun onbeş sene müddetle Bağdad'da küreğe konulması ve refiki Zeydân'ın havâli-i Necdiye rû'esâ-yi fesâdasından olub mahbesden firar etmiş olan Acmân aşireti şeyhi Rûkân nâm şahsın ahz ve girifti esbâbını teshil etmesinden dolayı Zabtiye Nezareti altında tutularak cezâdan mu'âfiyeti..." *İrade Dahiliye* 50116, (2 Safer 92 / 1 Mart 1876 tarihli tezkire)

¹² 21 Haziran 1876 tarihinde 25.000 kuruş maaşla bu göreve atanmıştır. BA. *İrade*, 60342, (26 Cemâziye'l-evvel 1293 tarihli tezkire, Bkz: Ek 2)

¹³ "Seraskerlik hizmet-i celilesine Bahriye Nâzırı devletlü Abdülkerim Nadir Paşa hazretlerinin icrâ-yı me'mûriyeti şeref-sunûh ve sudûr buyurulan emr ü fermân-ı me'âli-ünvân-ı cenâb-ı cihân-bâni muktezâ-yı münifinden olmağla ol bâbda..." *İrade*, 50355 (11 Rebiü'l-evvel 1293 tarihli tezkire)

¹⁴ "...Serasker Hüseyin Avni Paşa ile Hariciye Nazırı Raşid Paşaların be-kaza'il'lâh-i te'âlâ dün gece bir su'i-kasdi eseri olarak vefatları vukû'bulduğundan ve husûsan ahvâl-i hâzıra iktizâsınca bu iki mevkî-i mehâmde ehliyet ve kifâyeti mücerreb bendegândan bulundurulmak lâ-bûd idüğünden nâşi serdâr-ı ekrem devletlü re'fetlü Abdi Paşa hazretlerinin Rumilinde olan hizmetini kemâ-kân bi'l-fi'il ifâ etmek üzere Seraskerlik me'mûriyet-i mu'tenasına ta'yiniyle..." *İrade*, 50529 (29 Cemâziye'l-âhir 1293 tarihli tezkire, Bkz: Ek 3)

¹⁵ "...ve Serdâr-ı Ekrem müşârûn ileyh hazretlerine dahi tebdilen Birinci Rütbeden Murassa' Nişân-ı Mecidi i'tâsıyla beraber harekât-ı askeriyeye ibrâz etmekte oldukları tedâbir-i sâ'ibeden dolayı mahzuziyet-i cihân-kıymet-i tâcdârînin telgrafla gönderilen tebşiri..." *İrade*, 50862 (13 Şevval 1293 tarihli tezkire, Bkz: Ek 4)

* Belgelerin transkripsiyonunda teknik zorluklardan dolayı başlıca transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. (|), (و) ve (ع) ile yapılan uzatma ve inceltmeleri (^) ile, harf-i tarifleri (' -), hemzeleri (') ve (ع) harflerini de (') ile gösterdik.

¹⁶ Ali Nizamî Paşa'nın Divân-ı Harb Savcısı olarak atanması hakkında Bkz; "...Serasker-i sâbık Redif ve Serdâr Abdi Paşalarla Eşref ve Mahmud Paşaların ve sâir icâb edenlerin icrâ-yı muhâkemeleri için emr ü fermân-ı hümâyün-i hilâfet-penâhi mantûk-ı celiline tevfikân teşkil olunan Divân-ı Harbde Müdde'-i Umumî sıfatıyla bir me'mûr bulundurulması muktazî olduğundan ve Divân-ı Harb Azâsından Ferik Sa'âdetlu Ali Nizamî Paşa hazretleri bu hizmete ehil görüldüğünden müşârûn ileyhin Müdde'-i Umumî tayin edilmesi ve şu halde açılacak Divân-ı Harb azalığına dahi müteka'idin-i ferikândan sa'detlu Hacı Halid Paşa hazretlerinin nasb olunması Meclis-i Askeride tezkir kılınmağla ol bâbda..." 5 Şaban 94 / 15 Ağustos 1877, *İrade* No: 61534. Burada Divan-ı Harbin öteki üyesinin de Hacı Halit Paşa olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. Ek 5)

takviye-i erkân-ı muhâfazâsına himmetle hudûd-ı hakâniyenin cümlesi müdafa-i düşmana kâfi bir hale konulmuş ve bâ-husûs Tuna boyunda şimdiye kadar emsâli görülmemiş sûrette peyder-pey muntazâm ve esliha-i cedîde-i mütenevvi'a ve mükemmele mücerred bir kuvve-i külliye-i vâfiye tahaşşüd ettirilerek ve Tuna nehrinde dahi misli nâ-mesbûk azîm ve mükemmel zırhlı donanma-yı hümâyûn bulundurularak devlet ve milletin tasallut-ı a'dâdan vikâyesi ve bu kuvvetin müdafa-i şedîde ve seri'asına ve ânın da fûnûn-ı harbiyeye tevfikân hüsn-i bakiyye ve idaresi Makâm-ı Seraskerîden intihâb ve ta'yiniyle bir takım zevata tevdi olunmuş ise de Rusya ile sâ-bıklarda edilen muharebâtta ise Devlet-i Aliyye bu kuvvetin nısfına bile mâlik olmadığı ve Rusya'nın Karadeniz'de ve Tuna Nehrinde seyr ü sefâyine mâlik olarak kuvveti dahi şimdikinden dün bulunduğu halde Rusya askeri güç ile Tunayı yalnız bir mahalden geçebilmiş ve Balkan'ı aşamamış idi. Bu def'a berrî ve bahrî bu kudret ve kuvvet mevcûd ve Rusyalu yalnız Tuna'yı geçmek için resmen kırk elli bin adamı gözden çıkarmış iken müdafa'a ve mukabele-i kâfiye görmeksizin Tuna'yı iki yerden tecâvüzle bunca fenalığı icrâ ve Bile gibi bir mevki-i mühim tutulmuş iken mu'ahharan orası dahi tahliye ile Tırnova yolu açılmış ve Tırnova tabii bir istihkâm gibi olduğu halde kuvve-i kâfiye bulundurulmamış olmasından nâşi Rusyalu bî-pervâ Bile'den gelerek Tırnova'yı istilâdan sonra dahi bilâ-müşkilât Balkan'ı aşub mevâki-i ma'lûmeye gelmiş ve Payitahtı tehlikeye düşürmüş (2) ve bu da ol kadar kuvvetin kal'alara kapanıp kalarak Tuna'yı geçmiş olan düşmanın böyle sür'atle ilerlemesine mani olacak tedâbire teşebbüs olunmamasından neş'et etmiştir. Bu kadar kuvvet mevcûd bulunmuş ve kuvve-i nehriyye kumandası dahi kuvve-i berriye kumandanlığına tefvîz olunmuş iken Rusya'nın bilâ-mâni Tuna'yı iki yerden tecâvüzle bunca hasâret icrâ ile namus-ı askeriyeyi lekedâr itmeğe sebep virenlerden biri de Serdâr-ı sâbık Abdi Paşa'dır. Zira müşârûn-ileyhin me'mûriyeti pek mühim olduğu gibi mes'uliyetinin derecesi dahi o nisbette bulunduğu bedihî iken vakt-i zamaniyle Tuna'nın nokta-i mühimmesini takviye ve muhâfazâyâ kâfi lâzım gelen kuvvetin ta'yininde ve şayed Rusyalunun Tuna'yı tecâvüz edebilip de istilâ edeceği me'mûl olan mahalle ahâlisinin mal ve canlarını bir dereceye kadar sıhhat ve selâmete isâl için mahallî hükümetlerce ittihazı iktiza eden tedâbirde kusurun meydana ve bâ-husûs Rusyalunun bir iki mahalden yani Ziştovi ve Niğbolu taraflarından Tuna'yı geçeceği zikrolunan mahaller karşusunda icrâ ettiği manevralar ve görünen tedârikât-ı harbiyyeler ile bayağı ma'lûm oldukdan sonra oralara mikdâr-ı kâfi asker yetiştirilmesi emrinde sa'y ve gayret etmek şöyle dursun Ziştovi'den geçen düşmanın Balkan cihetine ayrılmasını men' için dahi hiçbir tedbire teşebbüs etmediği beyândan azâde bulunmuş. Ve'l-hâsıl müşârûn-ileyhin hâiz olduğu me'mûriyetin derece-i aliyyesini asla mühimsemeyüb yalnız Şumnu'da ikametle düşman Tuna'yı geçti. Ve Balkan'ı aşub Edirne'ye ve oradan İstanbul'a gelecektir. Haber-i muvahhaşlarını Der-Sa'âdet'e isâle hasr-ı evkat etmiştir. Bundan ma'lûm olacağı vechle Rusyalunun öyle bilâ-mâni Tuna ve Balkan'ı tecâvüzle mülken ve mâlen ve nefsen ettiği bunca tahribât ve hasarât ve telefâun başlıca sebeplerinden biri müşârûn-ileyh Abdi Paşa olub bu da ya 'amden veyahut cehlen olmak lâzım geleceğine ve bu ihtimâlin her hangisi olur ise olsun kendisi mes'uliyet-i şedîde altında bulunacağını müşârûn-ileyhin taht-ı muhâkemeye alınarak tebeyyün edecek derece-i töhmetine göre hakkında lâzım gelecek mu'âmelenin icrâsını Divân-ı Harb Hey'etinden Saltanat-ı Seniyye ve Millet-i Osmaniye nâm-ı celiline* olarak taleb ederim

Ferik Ali Nizâmî

* Yargılamanın millet adına yapılması, millî hakimiyete dayandırılması yenidir ve bunu, Batı tarzında hukuk sisteminin Osmanlı Devletinde uygulanmasının ilk tezahürleri olarak kabul etmek mümkündür.

Belge: 2

(2)Abdi Paşa Tarafından Cevâben Divan-ı Harbe VerilenVarakadır

Ferik Sa'âdetlu Ali Nizamî Paşa Hazretleri tarafından tanzim olunub Divân-ı Harbde taraf-ı âcizâneme i'tâ olunan müzekkere mütâla'a-güzâr-ı âcizânem olmağla cevâben tafsilât-ı âtiyye-nin arzına ibtidâr olunmuştur. Şöyle ki;

Rusyalunun Devlet-i Aliyye aleyhine ilân-ı harbden mukaddem Hey'et-i Devletce iş mevki-i müzâkereye konularak etrafıyla mütâla'a edildikten Rusyalunun kabul-i teklifâtı¹⁷ nâmus-ı devleti ihlâl edeceğinden ve Devlet-i Mu'azzama-i İslamiyye'nin bu teklifi kabul etmesinden ise nihayet dereceye mahvoluncaya kadar muhârebe idüb nâm-ı âlisini ol sûretle muhâfazâ etmesi Meclis-i Umûmî'de kararlaştırıldığından müste'inen inâyeti'l-lâh-i te'âlâ hudûd-ı hakâniyede esbâb-ı müdafâ'nın tehi'esi sırada saltanât-ı seniyyenin ol vâkitki kuvve-i mevcûdesi nisbetinde ve Varna mevki'i dahi dâhil bulunduğu halde Vidin'den Dobruca kıt'asının muntehâsına kadar mevâki-i müstahkeme ve sâiresine dahi ancak yüzyetmiş tabûr asâkir-i şâhâne ikâme ve ika'ı mümkün görülüb işbu kuvvetle ve nehren dahi kuvve-i bahriyye ile mehmâ emâkin-i müdafâ'ıye bezli mâ-hâsıl-ı ikdâm olunması ve lüzûm-ı hakiki-i fevkalâdeye mebnî Edirne'de dahi kırkbin kişilik bir kuvve-i ihtiyatiyyenin bulundurulması ve Sofya mevki'inin dahi tezyîd-i kuvveti kararlaştırılmış ve bu yolda tertîb edilen plan Vükelâ-yı İzâm Hazerâtı dahi hazır bulunduğu halde huzûr-ı me'âli-mevfûr-ı Hazret-i Padişâhîde kırâ'at olunmuş idi. Mu'ahharan şeref-ezâ-yı sunûh buyurulan irâde-i me'âli-âde-i Hazret-i Padişâhiye imtisâlen me'mûren Rumeli cihetine azîme-i âcizânemde evvel be-evvel mevâki-i askeriyeyi görmek ve tertîbât-ı lâzimeyi ona göre icrâ etmek için¹⁸ Devletlü Ahmet Eyüb Paşa Hazretleriyle birlikte Ruscuk'a muvâsâlat-ı abidânemin Tuna Bahriye Kumandanı olan ve nehr-i mezkûrda ma'lûmât-ı mükemmelesi bulunan Ferik Sa'âdetlu Hüseyin Paşa Hazretlerini orada bularak Tuna'nın aşağı cihetindeki mevâki-i askeriyeden avdette kendisiyle tertîbât-ı nehriyeye dair müzâkere olunmasına karar verilmiş olduğu halde Ruscuk'a hîn-i avdet-i âcizânemde müşârûn-ileyh Hüseyin Paşa Hazretlerinin Der-Sa'âdete aldırıldığı haberi alınarak o sırada müşârûn-ileyhin oradan infikâki nâ-münâsib idüğü Der-Sa'âdet'e yazılmış ve müşârûn-ileyhin (4) Donanma-yı Hümâyun Kumandanlığı için daha ziyâde lüzûmu olduğu cevabı alınarak teessüf olunmuş idi. Şimdice dahi tertîbat-ı lâzime icrâ olunmak üzere Ruscuk'dan oraya gelindi. Bir müddetcik sonra Rusyalunun Devlet-i Aliyye aleyhine ilân-ı harbi vuku'bulmasına mebnî be-tekrar Ruscuk'a gidilmiş ve her şeyden evvel icrâ olunacak tedbîr-i kuvve-i bahriyyenin tertîb ve ta'biyesi olduğu halde müşârûn-ileyh Hüseyin Paşa Hazretlerinin yerine Tuna Kumandanı ta'yin buyurulmuş olan Arif Paşa'nın geç kalması ve mu'ahharan Tulci'ya kadar gelmiş ise de ol vakte değin Rusyalunun Tuna'nın aşağı sâhiline yayılması hasebiyle müşârûn-ileyh Tuna'dan nehren yukarıya çıkamayub orada kalmasıyla nehrin yukarı cihetindeki gemiler kumandansız kalmış olduğundan hem tedâbir-i nehriye müzâkere eylemek ve hem de müşârûn-ileyh Arif Paşa'nın taht-ı kumandasında olarak nehrin Potbaşı'nda yukarısındaki donanmayı kumanda etmek üzere idare-i nehriye re'is bulunan Mir-livâ Dilâver Paşa'nın me'mûriyeti tezekkür ve inhâ olunub buna Der-Sa'âdet'ce dahi müsa'ade buyurulması üzerine müşârûn-ileyh Potbaşı'nda bulunan gemileri düşmanın teşebbüsât-ı tecâ-

¹⁷ Yukarıda zikri geçen, Hersek'e bağlı Nikşik kazasının Karadağ'a verilmesi teklifi.

¹⁸ Paşa'nın bu teftiş seyahati için önceden de olduğu gibi, Maliye Nezareti tarafından 50.000 kuruş harc-ı râh ödenmiştir. Bkz; "...mukaddemâ Rumeli cihetine azimetlerinde harc-ı râh olmak üzere Maliye hazine-i celilesinden 50.000 kuruş i'tâ buyurulmuş idi. Müşârûn ileyh hazretleri bugün bu taraftan hareket ve Varna tarihiyle Tuna'nın mevâki-i askeriyesini dolaşarak Vidin'e kadar azimet edecekleri cihetle vuku'bulacak mesâriflerine medâr olmak üzere kendülerine yine ol mikdâr veyahud daha ziyâde harc-ı râh i'tâsı...", Selh-i Rebi'ü'l-evvel 294 / 16 Mart 1877, *İrade* No: 60919

vüziyesi aleyhinde isti'mâl etmek için o taraflara gönderildi. O aralık müşârün-ileyh Arif Paşa'nın dahi berren Maçın'e gelerek orada mûmâ-ileyh Dilâver Paşa'yı bulup me'mûriyetine dair Der-Sa'âdet'den emir almadığı cihetle mûmâ-ileyhi işe karışmaktan men' etmiş ve Donanma süvarilerine dahi Paşa-yı mûmâ-ileyhin emrine mûtâva'at etmemelerini tenbîh ederek Rusçuk'a gelmiş olmasıyla bu halden dolayı müte'âkiben mûmâ-ileyh Dilâver Paşa dahi Rusçuk'a gelmesiyle Paşa-yı mûmâ-ileyhin me'mûriyeti bundan maksad ne idüğü Paşa-yı mûmâ-ileyhe tefhîm olunmuş idi. İşte o sırada Paşa-yı müşar ve mûmâ-ileyhuma vesâir bazı erbâb-ı vukûf ile olunan müzâkerâta mevcut gemilerin düşman mermiyâtuna tahammül edebilecek ve onlara mukâbele edebilecek kuvvet ve cesâmetde ve mertebe-i kifâyetde olmadığı cihetle nehrin elde tutulabilmesi ve Siret Köprüsü ile karşı cihet demiryollarının tahrip ve tatili hakkında olan tasavvurâtın mevki-i icrâya vaz' ve isâl edilebilmesi ma'lûm olan iki zırhlının Tuna'ya geçirilmesine mütevâkkîf idüğü ve suların feyzânı cihetle mezkûr gemilerin (5) nehre götürülmesi mümkünattan bulunduğu tahakkuk etmesine mebnî bu bâbda Der-Sa'âdet'te bi'd-defâ'at müraca'at olunmuş ise de icâbı icrâ buyurulmamış olduğu gibi mu'aharan vâli-i vilâyet Devletlü Ahmed Paşa hazretlerinin Şumnu-yı Şerif'e yürümek ve müşârün-ileyh hazretlerinin husûsât-ı bahriyyeye vukûf ve ma'lûmat-ı tammeleri cihetle tasavvurât-ı ma'rûzanın çare-i icrâsına istifisâr ve cereyân eden müzakerât ve muhaberât-ı sâbika keyfiyâtı dahi beyân ve tezkâr kılınması üzerine müşârün-ileyh Arif Paşa'yı da Şumnu'ya celb ederek beynlerinde vâki' olan müzakerâtda dahi Tuna nehrinin elde tutulamaması ve tasavvurât-ı ma'rûzanın mevki-i vüsûle getirilmemesi için isimleri ta'yin olunarak iki zırhlı ile bir kaç ahşap geminin be-heme-hâl nehre alınması ehemm ve elzem görüldüğünden işbu gemiler derece-i elzemiyeti ehli vasıtasıyla iş'âr ve isbât edilerek bu sûretle te'kidât-ı sâbika-yı âcizânemin tesir ettirebilmek ve artık daire-i Bahriyeye bir şey denilmesine ve ziyâde te'hîrâta mahal kalmamak maksadıyla taraf-ı âcizî vâki' olan ihtâr üzerine keyfiyetin müşârün-ileyh Ahmed Paşa hazretleri ve doğruca Bâb-ı Âli'ye yazmış olduğu halde husûsât-ı bahriyyeye müdahale etmemesi lâzım geleceği mealinde ve sûret-ı tevbihde hem müşârün-ileyhe ve hem de taraf-ı acizîye telgrafnâme-i sâmileler gelmiş ve bunun üzerine husûs-ı mezkûrun müşârün-ileyh hazretleri tarafından yazılmış ve ber-vech-i ma'rûz kendisinin husûsât-ı Bahriyeye ma'lûmat-ı tammeleri olmasından dolayı tervîci mûcîb olur mülâhazâsıyla taraf-ı âcizânemden olunan ihtâra mebnî olduğu ve sûret-i iş'ârın tervîci pek ehemm ve elzem bulunduğu taraf-ı çâkeriden be-tekrar Bâb-ı Âli'ye yazılmış ise tervîci iş'âr şöyle dursun cevab bile alınmamışdır. Eğer evvel ve âhir vuk'ubulan ma'rûzat tervîc bulunmuş olsa idi düşmanın harekât ve tecevüzâtı gereği gibi tatil olunur ve işin başka renk kesb etmesini mûcîb olur idi. Çih fayda ki bu kadar ihtârat ve te'kidât semeresiz kalmışdır. Hatta Tuna sevâhilinin nerelerine torpil vaz' ve hangi mevki'lere ne türlü gemiler tertibi lâzım geleceği beyânıyla icrâ-yı icâbı Tuna'ya azîmet-i âcizânemden evvel Tuna Umûm Kumandanlığı cânibından mukaddem Seraskeriye ve oradan da Bahriye Nezâret-i Celilesine ne yolda tebliğat (6) icrâ kılınmış ve nezâret-i müşârün-ileyhâ bundan ne cevaplar verilmiş olduğu inde'l-müraca'a ma'lûm olacağı derkârdır.

Evet, kuvve-i bahriyenin kumandası dahi taraf-ı âcizâneme muhavvel olduğundan ve bundan dolayı Bahriye Nezâret-i Celilesine su'âl tertîb etmediğinin nezâret-i müşârün-ileyhâ bundan der-meyân olduğu mükeddemâ Makâm-ı Seraskerîden bildirilmiş ise de cevâben yazılan telgrafnâme-i acizîde gösterildiği vechle kuvve-i mezkûrenin sûret-i umûmiyede kumandası yani sefâyîn-i harbiyeden talep olunacak işin ta'yin ve tevcîhi kuvve-i bahriyye kumandanlığına muhavvel olması tabîi ise de hangi sefinelerle nasıl işte ve ne sûretle istihdam edilmesi gibi savr-ı icrâ'iyeye ve ta'rifât-ı sâiresi cihet-i bahriyeden me'mir olan kumandana ait olmamak mümkün olmayacağı gibi müşârün-ileyh Hüseyin Paşa'nın hod-be-hod nezâret-i müşârün-ileyhâ tarafından kaldırılmasıyla nehirci ma'lûmat-ı mükemmelesi bulunan böyle bir zâun ta-

mam işe mübâşeret zamanında guyûbeti ve halefinin vaktiyle adem-i vüsûlü ve Tuna'ca ma'lûmatsızlığı ve kuvve-i bahriye kumandan ve ümerâsı beyinde bi'l-müzâkere şiddet-i lüzûmü ta'ayyün eden ve evvel ve ahir ta'yin esâmisiyle taleb edilmiş olan gemilerin gönderilmemesi ve müşârün-ileyh Arif Paşa tarafından mu'aharran beyân ve iş'âr bulunduğu vechle asâkir ve istihkâmatsız olmayan mahallere gemi göndermemek üzere daire-i bahriyeden kendisine evâmir-i şedîde ve mükerrere verilmiş olması gibi sırf daire-i bahriyeden münba'is ve Tuna sevâhilinin elden gitmesini mücip esbâb-ı taksirden dolayı dahi taraf-ı âcizâneme zerre kadar mes'ûliyet tertîb etmeyeceği bedihîdir. Esbâb-ı ma'rûzadan dolayı vakta ki Rusyalı karşı sevâhili istihkâmât ile takviye ve büyük çaplı toplar ile teçhiz etti artuk zaten ufak tefek şeylerden ibaret olan kuvve-i nehriyye bütün bütün icrâ-yı harekete muktedir olamayarak buldukları mevki'de kaldığından ve zaten Dobruca'da bulunan kuvve-i askeriyenin miktarı azalmakla beraber mevki'i dahi ma'lûm idüğünden düşmanın oradan geçebilmesi me'mûl (7) olmağla kıt'a-i mezkûrenin ahâlisinin içerülere alınması lüzûmu hasbet't-ta'alluk ol vâkit Tuna Valisi bulunan Devletlü Sadık Paşa Hazretlerine ihtâr olunmasına mebnî müşârün-ileyh hazretleri tarafından Bâb-ı Âli ile bi'l-muhâbere kararlaştırılarak icrâ-yı icâbı zımında kıt'a-i mezkûre mülkiye me'murlarına ta'limât-ı lâzime i'tâ buyurulmuş idi. Kuvve-i nehriyyenin hüsn-i tertîb ve isti'mâline getirilmesinde eğerçi istüfa dolayı etmekliği bile göze aldırılmış isem de ve sıfat-ı hamiyetin müba'id olamadığını tarife hacet göremem.

Mezkûr lâyhada bi'l-cümle hudûd-ı hâkâniyenin her tarafı takviye edilerek müdafâ'a-i düşmana kâfi bir hâle konulmuş ve Tuna boyunda muntazâm bir kuvve-i külliye-i vâfiye bulundurulmuş olduğu isbât buyuruluyor. Vâkı'a Tuna boyu gibi bir sedd-i mühim ve mütenasın istihkâmattan âri olması ve nehirde bulundurulacak sefâyînin hîn-i iktizâda barınabilmesi için elde muntazâm limanlar bulunmaması Hey'et-i Devlet tarafından beş-altı sene mukaddem nazâr-ı te'essüf ile görülerek icrâ-yı icâbı zımında devletlü Ahmet Eyüb Paşa Hazretleri ve sa'adetlü Belüm (?) Paşa ile Bahriye ve Erkân-ı Harbiye ümerâsından mürekkeb bir komisyon-ı mahsûs teşkil kılınarak ve riyâseti uhde-i abidâneme tevcih buyurularak ol tarafa azîmet olunmuş ve Tuna boyunu icâb eden mevâki'le Varna ve Şumnu mevki'lerine istihkâm ve Ruscuk ve sâir mahallere donanma için limanlar inşâ olunmak ve hatta Köstence ile Boğazköyü arası dahi istihkâm ile tutulmak üzere işe mübâşeret olunmasını müte'âkib Erzurum'a tahvil-i me'mûriyet-i âcizânem vuku'bularak mezkûr komisyon dağılarak teşebbüsât-ı vâkı'a kuvveden fiile çıkarılmamış idi. Her tarafı takviye edilmiş denilen ve tûlu ikiyüz saate karib bulunan Tuna hudûdunun şimdi yalnız Vidin ve Ruscuk Silistre mevki'leri müstahkem olub ve Tutrakan ile Niğbolu mevki'lerinde dahi ufak tefek istihkâm bulunub (8) hudûdun mahal ve mevâk'i-i sâiresi istihkâmattan hâli ve tecâvüz-i a'dâya müsâ'id bulunduğu ma'lûm olduğu gibi işbu müstahkem addolunan mevâki'a ve Şumnu ve Varna mevki'lerine yapılmış evvel zaman karargîr olan istihkâmâtı dahi bu defa Tuna'ya muvâsalât-ı âcizânemde henüz nâ-tamâm bir sûrette bulduğumu ve bunların ikmâline ve bazı lâzım gelen mahallerde yeniden istihkâm inşâsına fevkâlâde sa'y ve ihtimâm olunmuş ise de mezkûr komisyonun bede' ettirdiği istihkâmattan elyevm bazıları ikmâl edilemediğini Hey'et-i Aliyye-i Divân'ın ma'lûmât-ı aliyyelerine havâle eder. Ve bu havâli Erkân-ı Harbiyye Re'isi Sa'adetlü Paşa Hazretlerinin meşhudâtıyla da isbât eyleirim. Bu hudûd üzerinde kuvve-i külliye-i vâfire tahaddüs ettirildiği bahsine gelince, 19 Şaban 94 tarihli memhûr cevab-ı acizide dahi yazıldığı vechle bu muhârebe kuvve-i mevcûdemizin kifâyetine güvenerek ve düşmana galebe ümid ederek ihtiyar edilmiş olub mücerred nâmus-ı Devlet-i Aliyyeyi son dereceye kadar harben muhâfazâ için ihtiyar edilmiş ve bu bâbda her türlü fedakârlık göze aldırılmış idi. Ve mehmâ emâkin-i müdâfa' için ol vâkitki kuvve-i mevcûdeden Tuna cihetine yalnız yüz yetmiş (170) tabûr ifrâz ve tefrik edilebilmiş idi. Bunu elli ta-

bûru Sırbıye hudûdundan Niğbolu'ya kadar olan mevâki'-i muhâfazâ etmek üzere Vidin için ve otuz tabûru dahi Niğbolu dâhil olduğu halde oradan Tutrakan'a kadar sevâhili muhâfazâ etmek üzere Ruscuk için ve yirmi tabûru Tutrakan mevki'i dâhil olduğu halde oradan Boğazköyü'ne kadar mevâki'î vikâye etmek üzere Silistre için ve sekizi Dobruca ve istihkâmâtı muhâfazâ etmek ve her tarafa ihtiyât-ı umûmî olmak üzere ellisi dahi Şumnu ve onikisi dahi Varna için idi. Erbâb-ı vukûfun ma'lûmu olacağı vechle şimdiki eslihya ve ona göre yapılmış olan mevâki'-i istihkâmâtına nisbetle işbu mikdârı arz olunan askerın külliyesi şöyle dursun mevâki'-i ma'rûza için kâfi ve vâfi olacağı zannolunmaz. Muhârebât-ı sâbıkada Devlet-i Aliyye şimdiki gibi kuvve-i askeriyyesinin nısfına bile mâlik olmadığı ve Rusya'nın (9) kuvveti ise şimdikinden dún bulunduğu halde Tuna'yı güç ile yalnız bir yerden geçebildiği ve Balkan'ı aşamadığı ve bu def'a ise bu kadar kuvvet var iken ve Rusyalu yalnız Tuna'yı geçmek için resmen kırk elli bin adamı gözden çıkarmış iken müdâfa'a ve mukâbele görmeksizin Tuna'yı iki yerden geçtiği beyân buyuruluyor. Devlet-i Aliyye'nin mes'ele-i mâziyyede Tuna sevâhilinde bulundurduğu kuvvet şimdikinden pek de az olmadığı gibi Rusyalunun bu def'a Tuna cihetine getirdiği kuvve-i askeriyyenin mikdarı mes'ele-i sâbika götürdüğü askerın iki mislinden pek çok ziyâdedir. Bundan başka Memleketeyn (Eflak-Boğdan) askeri de bu kuvvete munzam ve mu'avindir. Rusyalunun bu def'a Rumeli cihetine tecâvüzü için olan teşebbüsât ve tedârikâtının derecâtı bi'z-zat İmparator'un ve veliahtın orada bulunmasıyla da anlaşılıyor. Düşmanın kuvve-i askeriyyesinin külliyyet mikdarını müşârûn-ileyh Ali Nizamî Paşa Hazretlerinin *Rusyalunun tecâvüzü için kırk-elli bin adamı gözden çıkarmışdır* buyurmaları da isbat ediyor. Buna karşı bizim elimizde bulunan kuvvet ise yüzyetmiş tabûrdan ibaret idi. Rusya mes'ele-i maziyyede vâkı'a yalnız Dobruca tarafından tecâvüz edebildi. Çünkü Memleketeyn'de ol zaman şimendifer gibi bir vâsita-i nakliye olmadığı için yukarılara asker ve mühimmat nakledemezdi. Ve vesâit-i tecâvüziye ki, bir takım eşya-yı nakliyedir. Ol vâkit bunları berren yukarılara nakledemeyeceği gibi nehren dahi istihkâmâtımız önünden geçemezdi. Şimdi ise hâl, külliyyen bunun hilâfidir. Bundan başka düşmanın ol vâkit Memleketeyn'de hatt-ı ric'atını Avusturyalının tehdit etmesiyle orada bir kuvve-i ihtiyatiye mecburiyeti ve ecnebi müttetiklerimizimizin te'sir-i nüfûzu ve onlardan asker intizarı dahi mevcut idi. Bunlardan ve mes'ele-i mâziye esnasında Ulah ve Boğdan askerinin düşmana mu'âvin olmamasından ve Sırbistan'ın alâyim-i tecâvüziyesi ve Bulgaristanca isyân mülâhazası ve Karadağ meselesi bulunmamasından nâşi mes'ele-i hâzıranın bi'l-vücûh (10) muhârebe-i mâziyyeye kıyâs kabul etmeyeceğini hey'et-i muhtereme-i divân dahî tasdik eder. Saltanat-ı seniyyenin 'umûm kuvveti vâkı'â mes'ele-i mâziyyedeki kuvve-i 'umûmiyeden pek çok fazladır. Fakat bizim mevzû'-ı bahsimiz Tuna cihetindeki kuvvettir. Mezkûr lâyihanın bir fıkrasında dahî Bile gibi bir mevki'-i mühim elde iken mu'ahharan tahliye olunarak Tırnova yolunun açıldığı ve müstahkem olduğu hâlde orada mikdâr-ı kâfi asker bulundurulmamasından nâşi düşmüş gelüb Tırnova'yı zapt ettiği ve sonra bilâ mâni' bi'l-kânî geçtiği gösteriliyor ehli vukûfun ma'lûmu olduğu ve bir mufassal ve sahîh harîtaya mürâca'at edildikde cümlece ma'lûm olacağı vechle Bile denilen mevki' Rusçuk'dan Tırnova'ya giden şosenin Yanza suyunu kat' ettiği noktanın pişgâhında vâki' bir karye olub orada mezkûr suyun üzerinde köprüye dahî Bile köprüsü tesmiye edilmiş ve bu köprüden geçen şose fi'l-vâki' Tırnova'ya gider ise de bu yol Ruscuk'dan gelenler için bulunmuşdur. Zıştovi'den ise işbu Bile'nin dört beş sa'at açığından geçer ve doğruca Tırnova'ya gider bir mükemmel şose bulunduğu gibi Zıştovi'den Seleni'ye giden şosedan ayrılarak Tırnova'ya başka bir şose tarîk daha vardır ki Rusya'yı Tırnova'ya işbu yollardan gelüb Bile'den geçmemişdir. Bu hâle nazâren Bile mevki'inin elde tutulması düşmana Tırnova'ya yol vermemek demek olmayacağı cihetle ehemmiyetli olmadığı gibi belki öyle cüz'î bir kuvvetle orada durulması ne derece tehlikeli olduğu erbâb-ı fennin ma'lûmudur. Zirâ Bile mevki'i Ruscuk'a dokuz on sa'at olub Zıştovi'deki düşman ise Yanza'nın münâsib ma-

hallerinden geçerek orada bulunan kuvvetin arkasını alması pek kâbildir. İşte bu mahzûr mü-lâhazâsına ve zâten orada kuvvet tutmaktan bir şey istifâde edilmeyeceğine ve düşman bu sû-retle arkasını alır ise tahlisi için elde kuvvet bulunmamasına mebnî Rusçuk fırkasından orada bulunan müfreze fenâ'en lüzûm görülmesinden dolayı Rusçuk ile muvâsala kesbetsün için tersinin cihetine doğru çekirilmiş idi. Tırnova'nın tabî'î müstahkem olduğu halde az kuvvet bulundurulmasından nâşî düşman tarafından zabt (11) olunmuş olduğu bahsine gelince; Şumnu'dan bi'l-hassa Tuna Umûm Kumandanı bulunan Ahmed Eyüb Paşa hazretleri tekrar li-ecli'l-mu'âyene Tırnova'nın Niğbolu cihetlerine gitdiği sırada zaten dahî ma'lûm-ı âcizâne olduğu cihetle Tırnova'nın istihkâm verilerek az kuvvetle tutulması hasbe'l-mevki' mümkün olamayacağını beyân etmiş ve buranın hâl-i tedâfü'ye konulması yirmibeş otuz tabûr asker ikâmesine mütevakkıf olup elde bulunan ve mikdarı ma'lûm olan kuvve-i askeriye den ise orası için ol mikdar asker tefriki gayr-i kâbil bulunmuş olduğundan orada yalnız asâyîşi-dâhilinin muhâfazâsı için Ali Hamdi Bey kumandasıyla zaten orada bulunan dört tabûr terk olunmuş ve bu hâl mükerreren Der-Sa'âdet'e yazıldığı gibi Tırnova'da dört tabûr bulunduğu takdîm olunan jurnalde dahi muharrer bulunmuş idi.

Balkanların tutulması ise zaten Der-Sa'âdet'e ait ve bunun için Edirne'de bulundurulmak üzere kırk bin kişilik bir kuvve-i ihtiyâtiye tertîbi mukarrer idi. Tuna cihetinde bulunan kuvvet oralar için kâfi olmadığı halde bunun ile Balkan'ın da muhâfazâsı kâbil olamayacağı herkesce ma'lûm olup Balkan cihetinin zaten taraf-ı âcizâneme ta'alluku yok iken yine orası için müretteb kuvvetin lüzûmu ve sûretle icrâ-yı icâbı mütemâdiyen ve mükerreren Der-Sa'âdet'e yazılmıştır.

Tuna cihetine muvâsalât-ı âcizâne dakikasından bede' ile zaten oralarca olan ma'lûmat mevki'a-yı âcizâneme kana'at etmeyib ekser mevâki'i mükerreren ve bizzat dolaşarak bazı mahallerde dahi müşârün-ileyh Ahmed Eyüb Paşa ve Ferik Sa'âdetlü Necib Paşa hazerâtını ve ordunun Erkân-ı Harbiye Re'isi bulunan Mirlivâ Sa'âdetli Refet Paşa'yı göndererek ma'lûmat-ı mükerrere istihkâm edib elde bulunan kuvve-i askeriye nin tabiyesine ve istihkâmât-ı nâkısının ikmâlîne ve yeniden icâb eden mahallerde istihkâm inşâsına ve mühimmat ve levâzımât-ı gayr-i mükemmelenin ma'lûm olan hâlin (12) tahmiline göre tertîb ve itmâmına fevkâlâde ve elden geldiğinden ziyâde hasbe'l-vazife sa'y ve gayret olunmuş ve düşman her nereden tecâvüze tesaddî etti ise askerden hâli bir yer bulamamıştır. Fakat ma'lûm olduğu ve mükerreren arz olunduğu vechle bu tertîbât elde bulunan sermayeye göre ta'yin edilebilmiştir. Nerede ne miktar asker bulunduğu her vâkît yazıldığı gibi bu bâbda jurnal dahi takdîm edilmiş ve bu jurnal icâ-beden zevât-ı aliyye elbette müta'ala ve tedkîk buyurulmuşdur câ-be-câ tahkîk için mevâ'i dolaşan yâverân-ı cenâb-ı şehri-yârânı dahi manzûrları olmuşdur. Kâffe-i sevâhilin muhâfazâsı cihet cihet mevâki'-i ma'rûza için müretteb askere havâle ve icâbı vechile kumandası mevâki'-i mezkûre kumandanlarına havâle olunmuşdur ki büyük kumandanın icrâatı bundan ibaret olabilir. İşte bu tertîbatın semeresidir ki düşman şimendifer hatını elde edebilmek için Tutrakan ile Rusçuk beyninde vâki' mahallerden tecâvüzü arzu etmiş ve buna pek çok kere ve pek ziyâde çalışmış ise de her yerde karşısında kuvve-i müdafa'a bularak muvaffak olamamıştır. Evet düşmanın asıl maksadı burayla beraber Niğbolu'dan geçmek olduğu hiss olundu. Ve pek çok yerlerden dahi ol sûretle haber verildi. Hakikaten oralardan tecâvüze dahi fevkâlâde çalışıldı. Ama yol bulamadı. Eğer istediği yerden tecâvüze ısrar edeydi, gözden çıkardığı beyân buyrulan kırk ellibin kişiden fazla daha pek çok telefât verirdi de yine muvaffak olamaz idi. Dobruca kıt'asının zaten mevki'-i ma'lûm olup hasbe'l-mevki' orada bulunan kuvvetin cüz'iyet mikdârı dahi muhtâc-ı arz olmadığı cihetle oraca istinâdımız mücerred donanmaya olduğu halde donanmadan ber-vech-i ma'aruz matlûb olan hizmet ve menfa'at hâsıl olmaması ile düşman ora-

dan tabi'î tecâvüze fırsat-yâb olmuş ve fakat Zıştovi mevki'i böyle olmayıp mevki'inin icâbına göre askerle dolmuş yani hakkı olduğu vechle Ahmed Paşa livâsı ile muhafâzâ edilmiş olduğu gibi karşısı küllük ve bataklık olduğu ve hiç bir vechle düşmanın mürûruna fennen elverişli olmadığı muhakkak olan bir mahal bulunduğu ve ordan tecâvüz-i a'dâ mazmûn (13) bulunduğu halde sâlifü'z-zikr maksadı olan mahalleri tecâvüze muvaffak olamadığından ve olamaya-cağını kaviyyen anladığından ve evvelce dahi arz olunduğu üzere düşmanın bu def'aki tedârikâtı hâric ez-tasavvur bulunduğundan hiss olunmayan birçok vapur ve istimbot ve duba ve sâl gibi esbâb-ı tecâvüziye ile leylek Zıştovi'ye mecbûren tesaddî etmiş ve her ne kadar orada da mehmâ imkân-ı müdafa'aiyye kâfi asker mevcûd ise de buna karşı tez elden gönderilecek askerlerin Ruscuk'tan sevki lâzım gelüb, halbuki Ruscuk'ta kuvve-i askeriyye zaten lüzüm-ı hakikî râddesinde bile olmadığı gibi o sırada da Şumnu'nun Ruscuk'un alt taraflarından dahi tecâvüze çalışmakta olduğundan ve o cihetlerden tecâvüzü daha müzir olduğu gibi sâlifü'z-zikr düşmanın Zıştovi'den tecâvüzü zaten ve fennen me'mûl olmayub bir sahte tecâvüz bulunması dahi ihtimalden ba'îd olmadığından derhal yani düşmanın tecâvüz etmekte olduğu haberi alındığı anda Eşref Paşa Hazretleri Ruscuk'tan Bile'ye doğru ancak bir livâ kadar asker gönderilmiş ve bu kuvvet Zıştovi'den oraya çekilen Ahmet Hamdi Paşa livâsıyla karşılaşub fakat o gün oraya geçen düşman askerinin külliyetli olduğu haber almaları cihetle Ruscuk'tan giden livâ Bile'den öteye gitmemiştir¹⁹. Bu haber alındığı gece der-'akab Ruscuk'tan Zıştovi'ye zırhlı sevkiyle bahren de bir iş görülmesi taraf-ı âcizânemden Eşref Paşa²⁰ Hazretlerine yazıldığı gibi Tuna Bahriye Kumandanlığına ta'yin buyurulmuş olan devletlu Vesim Paşa Hazretleri henüz

¹⁹ Bölgedeki harekât, Zıştovi'nin düşmesi ve düşmanın Tuna'yı geçerek ilerlemesi hususundaki diğer belgeler, çeşitli kademelerdeki askerlerin zamanında ve yerinde hareket etmemeleri gibi davranışları ile Abdi Paşa'yı destekler mahiyettedir. "Rusyaluların bu def'a Tuna'dan Zıştovi'ye kolaylıkla geçmeleri ve bir takım kasabât ve kurâyî istilâ etmeleri ile Balkan dahi tecâvüze fırsat-yâb olmaları Devlet-i Aliyyeyi bir mevki'i-i müşkile koymuş ve bi'l-umûm millet-i islamiye ve bi'l-husûs teb'a-yı sâdikaya dâğ-ı derûn olmuş idüğünden şân ve nâmus-ı askeriye nakîsa verecek böyle bir hâl-i esef-i işimâlê bâ'is olan sû-i tedbîr ve 'adem-i mübâlât ve bi-kaydî ümerâ-yı askeriyyeden kimlere râcî ve âid ise heman kendülerinin taht-ı muhâkemeye alınmaları elzem olub bina'en-aleyh Meclis-i Askeri'de cereyan eden müzâkerât üzerine düşmanın Zıştovi'ye geçmesi maddesinden dolayı Mirliya Ahmet Paşa'nın ve bilâ-müdâfa'a Tırnova'yı terk etmiş olan Miralay Hamdi Bey'in ve refakatindeki askerle Tırnova'nın imdâdına gitmeğe me'mûr iken Osmanpaazarı'nda tevkifle vakit geçiren Mirlivâ Safvet Paşa'nın li-eclî'l-muhâkeme Der-Sa'âdet'e getirilmeleri kararlaştırılmış ve ma'a-hazâ vuku'ât-ı mezkûrenin mes'ûliyeti ordunun en büyük kumandanı olan Serdâr-ı Ekrem devletlu Abdi Paşa hazretleriyle mu'ahharan Şumnu'ya i'zâm olunan Serasker-i sâbık devletlu Redif Paşa hazretlerine ric'at etmek umûr-ı tabi'iyeden bulunması hasebiyle müşârûn ileyhümânın dahi icrâ-yı muhâkemeleri..." 14 Receb 94 /25 Temmuz 1877, *İrade* No: 61372. (Bkz. Ek 6) Aynı iradenin devamında "Reside-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmiye-i âsâfaneleri manzûr-ı âli-i hazret-i pâdişâhî buyurulmuş ve istizân olunduğu üzere Abdi ve Redif ve Mirlivâ Ahmet ve Safvet Paşalar ile Miralay Hamdi Bey'in taht-ı muhâkemeye alınmaları ve fakat düşmanın Zıştovi'yi mürûruna Mirlivâ Ahmet Paşa Livâsının yalnız bir tabûru muhârebe ve mukâbele idüb diğer tabûrlarının Paşa-yı mûmâ ileyh ile beraber düşmana seyirci gibi bakarak müdâfa etmedikleri me'mûriyet-i muvakkata ile Şumnu'da bulunan devletlu Namık Paşa hazretleri tarafından gelen tahrîrât-ı mahsûsada beyân olunmağla mûmâ ileyh Ahmet Paşa'nın heman Divân-ı Harbde muhâkemesiyle şu cürmü tahakkuk ettiği gibi asâkir-i mahalliye muvâccesinde *kurşuna dizilmesi* için taraf-ı eşref-i cenâb-ı pâdişâhîden Tuna Orduları Umum kumandanı devletlu Mehmet Ali Paşa hazretlerine şifâhen me'zuniyet-i mahsûsa verilmiş olduğundan bu halde mûmâ ileyh Ahmet Paşa'nın mahallinde veyahud celbiyle Der-Sa'âdetde icrâ-yı muhâkemesi şıklarından kangısı lâzım gelür ise bu bâbda kumandan-ı müşârûn ileyh hazretleri ile bi'l-muhabere ona göre hareket olunması..."

²⁰ Belgeler Eşref Paşa'nın ihmali hakkında da açık bilgiler vermektedir. Mesela; "Zıştovi Kâ'imakâmı tarafından verilen lâyiha bâ-irâde-i seniyye irsâl kılınub topların Eşref Paşa tarafından evvelce aldırılması şâyân-ı dikkat olduğu gibi düşmanın tecâvüzünden evvel oranın askerce takviyesi lüzûmunu hükümet-i mahalliyenin iş'âr eylediği vâki ise de tedbirde müsâmaha olunmuş yine müşârûn ileyh'in taht-ı ithama alacak ahvâlden bulunmuş ve Rusyaluların tecâvüze bede' ettikleri çarşamba gecesi saat sekiz râddelerinde ki sekiz saat sonra Zıştovi istilâ olunmuştur imdâd yetiştirilmesi Kâ'imakâm tarafından Eşref Paşa'ya Ruscuk'ta mukîm olduğu telgrafhane vâsıtasıyla ihbâr olunduğu ve sahilden Ruscuk'la Zıştovi beyni üç saat olduğundan bu müddet içinde bahren mu'âvenet dahi mümkün bulunduğu halde *sûkût ve iğmâz olduğu* Kâ'imakâm-ı mûmâ ileyh cânibinden şifâhen ifade kılınmış olduğundan müşârûn ileyh Eşref Paşa'nın seri'an Der-Sa'âdet'e celbiyle heman taht muhâkemeye alınması...", 17 Receb 94 / 28 Temmuz 1877, *İrade*: 61374, (Bkz: Ek 7)

Şumnu'ya gelüb orada olması cihetle iş'âr-ı âcizâneme kuvvet olmak üzere müşârün-ileyhi uykudan kaldırarak icâb edenlere tarafından dahi telgraf yazdırılmış ise de ol vakit bahren bir iş görülmemiştir. Bu vukû'ât akibetinde Şumnu'dan hemen bir livâ askerini yani altı tabûrdan ibaret olan Saffet Paşa Livâsının hem oraya sevk olunacak kuvvetin âvânfardı (?) olmak ve hem de hıristiyanların mahvisi olan efkâr-ı fâsidelerinin husûlüne meydan verilmemek üzere Osmanpazârı'na (14) doğru sevk edildiği gibi düşmanın sağ cenâhını tehdit etmek üzere Vidin'de bulunan Osman Paşa'ya²¹ dahi kuvve-i ma'lûme ile hemen harekete hazırlanması emri verilmiş ve Şumnu'daki iki piyade fırkasından biri dahi hem düşmanı sol cenâhından tehdit etmek ve hem de Balkan cihetini gözetmek için yine Osmanpazârı'na doğru sevk olunmak üzere hazırlanmış ise de o aralık be-heme-hâl Zıştovi'deki düşman üzerine asker sevk olunması Meclis-i Askerî'nin kararıyla kat'iyen Der-Sa'âdet'ten emir buyurulması cihetle mezkûr piyade fırkası on yedi tabûra iblâğ olunabilerek kezâlik Şumnu'da bulunan Süvari Fırkasıyla beraber Ahmet Eyüb Paşa'ya bi't-terfik Ruscuk'a doğru yola çıkarılmış ve Şumnu'dan Zıştovi'ye asker sevki yedi sekiz gün mütevakkıf olduğundan ve cihât-ı sâireden bu hareket efkâr-ı âcizânemce ve nefsi'l-emre evvelce tasavvur olunan hareket gibi sağlam ve faydalı görülmemiş ise de mezkûr emri kat'iyen imtisâlen bu fırka Gürçeşme mevki'ine kadar ilerleyüb Ruscuk'dan dahi oniki tabûrla Eşref Paşa Hazretleri gelüb orada Süvari Fırkası düşman süvarisi ile çarhalaşmağa başlamıştır. Fakat o sırada Serasker-i Sâbık-ı Redif ve devletlu Namık Paşa hazerâtı me'mûren Şumnu'ya teşrif buyurmuş olduklarından artık işce yed-i âcizânemde o kadar kuvvet kalmadığı gibi müşârün-ileyh Ahmet Eyüb Paşa Fırkasının düşman üzerine varması musib olmayub düşmanı üzerine celb ve davetle kendisine elverişli mahalde muhârebe etmesi münâsib olacağından bahisle ol vecihle hareket ettirilmesi müşârün-ileyh Namık Paşa tarafından hasbe'l-me'muriyye re'y ve tensib buyurulmasıyla ol-vechle icâbî icrâ kılınmıştır. Ve müte'âkiben dahi Der-Sa'âdetce bir plan tertib buyurulduğundan artık düşmanın üzerine varılmayub şimdilik düşmanı oralarda oyaladılmak lâzım geleceği irâde buyurulmuştur. Evvelce Osman Paşa Hazretlerine Vidin'en hareket eylemesi için emir verilmiş olduğu arz olunmuş ise de işbu emir verildiği sırada Rusyalunun Timuk nehrinin alt tarafından tecâvüz edeceği Der-Sa'âdet'ten (15) ihtâr olunması ve Rusyalunun bir iki güne kadar Flordine'den tecâvüz edeceği yine Der-Sa'âdet'ten Osman Paşa'ya dahi yazılması cihetle müşârün-ileyh Osman Paşa'nın hareketi birkaç gün tabi'î te'hîr olunmuş ise de Plevne'nin ehemmiyet-i mevki'iyesi ve müşârün-ileyhin be-heme-hâl gelüb Plevne'yi tutması ehemm ve elzem olduğunu yakinen bildiğimden, bu bâbda müşârün-ileyhümâ Namık ve Redif Paşalar Hazerâtını ikna ile Osman Paşa Hazretlerini Plevne'ye çektim. Ve lâzım gelen ta'limâtı i'tâ ile Der-Sa'âdet'e dahi arzettim. Düşman Plevne'nin ehemmiyetini takdir ederek orasını yed-i zabtuna geçirmek fikriyle defâ'atle hücum etmiş ise de hamdolsun münhezim olmuş ve işbu manevra, düşmanın sağ kanadını kırmış idi. Eğer emri kumandaniye müdâhale edilmemiş olsaydı, hâlin icâbettirdiği sûretle harekette muhtar kalmış olsa idim, düşman Balkan'a doğru ilerleyemez idi. Ve bu hâl, erbâbının ma'lûmudur. Ne çare ki uzakdan emri kumandaniye müdâhale, işe başka renk kesbettirdi. Evet, böyledir. Çünkü âcizleri sâlifü'l-arz Saffet Paşa Livâsını Osmanpazârı'na hareket ettirdiğim sırada o cihetlerin her bir mevâki'i lâyıkiyla Bilân-ı Kesruh (?) halkının ihtiyarlarını davetle askerle birlikte hareket etmelerini nasihat etmiş ve bu halkın da silah isti'mâl edebilecekleri esliha-i cedide ile teslîh etmiş ve Aziz Paşa Fırkasını dahi sevk etmek üzere bulunmuş idim. Fakat buna muvaffak olunamayarak işbu fırka diğer kumanda ile evvela Zıştovi tarafına hareket ettirildi. Ve Eşref Paşa Hazretleri dahi oniki tabûrla Ruscuk'tan çıkub birleşti. Bu sırada da Ruscuk'ta bu-

²¹ Gazi Osman Paşa hakkında kapsamlı bir çalışma için Bkz; Metin Hülâgü; *Gazi Osman Paşa*, Boğaziçi Yay. İstanbul, 1993

lunan Süreyya ve Recnab-ı (?) şehriyârî sa'adetlu Paşa'nın iş'âr ve ihtârına mebnî Ruscuk'ta kuvvet kalmadığından ve düşman alt tarafından geçmeğe çalışmakta olub asker yetiştirilmez ise Ruscuk elden gideceğinden bahisle oraya asker yetiştirilmesi Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Âlîsinden (16) emr u fermân buyurulmağla der-'akab oraya asker sevkine mecburiyet hâsıl oldu. İşte bu fırkanın diğer kumandanlarıyla oralarda bilâ-istifâde vâkit geçirmesi düşmana meydan vermekle ve Tırnova'nın hâl-i vakti zaten arzolunduğu gibi Osmanpazârı'nda bulunan askerde mertebe-i kifâyede olmamağla düşman Selvi cihetinden Tırnova'yı dahi tuttu. Ve Balkan'a ilerledi. Bunun üzerine Saffet Paşa Livâsının iki tabûru Kazan'a gönderilerek orası tutulduğu gibi Osmanpazârı'nda kalan asker dahi yine Der-Sa'âdet tarafından İslimiye cihetine hareket ettirilmiş olduğu sonradan haber alındı. Ve Hacı Grandon Bey refakatiyle Edirne cihetinden Şumnu'ya gelmekte olan Çerkes süvarilerinin orada tevkîfi taraf-ı âcizânemden İslimiye Mutasarrıflığına yazılmış olduğu halde, mu'ahharan Rauf Paşa Hazretlerinin orayı teşriflerinde asâkir-i merkûme müşârûn-ileyh hazretleri tarafından kâmilen Şumnu'ya i'zâm olunmuş iken, mu'ahharan bunlar ve Şumnu'da bulunan diğer süvariler yine Der-Sa'âdet'in emriyle mecbûren Balkan'ın öbür yüzüne sevkolundu. Düşmanın bu sûretle ilerlemesi üzerine evvelce tasavvur olunan mezkûr plandan netâyic-i hasene istihsâl olunacağındaki ümid-i kavî ve düşmanın şu perişânî-yi hâlinden bir büyük elden çıkarılmaması mülâhazası yine manevranın icrâsı zımında teşebbüsât-ı lâzimeye âcizleri vicdânen icbâr edilmesiyle müşârûn-ileyhümâ Namık ve Redif Paşalar Hazerâtını bi'l-ikna fırkanın Kadı karyesinden yine Osmanpazârı'na hareketi zımında Ahmet Eyüb Paşa Hazretlerine emir verildi. Ve artık Tutrakan cihetinin dahi o kadar korku kalmadığından orada bulunan Asaf Paşa, mezkûr Ahmet Eyüb Paşa Fırkasıyla Hezargrad'da birleşmek üzere on tabûrla Tutrakan'dan hareket ettirildi. Ve hatta Şumnu'da bulunan Tırnova Mutasarrıfı celb ile müşârûn-ileyhümâ hazerâtu dahi hazır oldukları halde askerinin sûret-i idaresi müzâkere edilerek tedârikât için Osmanpazârı'na gönderildi. Ve bu hareket dahi (17) Der-Sa'âdet'e yazıldı. Fakat lâyıkıyla bilmediğim esbâbdan nâşi yine Der-Sa'âdet'ten müşârûn-ileyh Redif Paşa'ya vukû'bulan iş'âr üzerine bu hareket dahi te'hîr olundu. Eğer bu manevra icrâ olunmuş olsa idi, bi-'avnihi te'âlâ düşmanın sol kanadı kırılarak pek büyük netâyic-i hasene istihsâl olunacağı ehlinin 'indinde ma'lûm ve musaddaktır. Bunu müte'âkib Şumnu'dan Salim Paşa Livâsı hemen Cuma ve Osmanpazârı cihetlerinde olan kuvvete zammedildiği gibi, Osman Paşa'nın muzafferiyât-ı vâkî'asından lâyıkıyla istifade etmek üzere yine bu manevranın icrâsı çaresini aramakda iken sâ'ika-i kader Der-Sa'âdet'e avdetimizi icâbettirdi. Düşmanın o sıradaki inhizâmından istifade olunamayarak şimdide değin kesbi kuvvet etmesine meydana bırakılmasından dolayı el-yevm te'essüfden kendimi alamam.

Ve'l-hâsıl lâyiha-i mezkûrede ityân buyurulduğu gibi, âcizleri boş olarak Şumnu'da oturmadım. Belki tertîbât ve icraât için vücûd-ı âcizânemin tahammülünden ziyâde mevâki'i dolaşım. Askerin fazla olarak bir neferi bile kalelerde kapanub kalmadı. Kaleler için zaten müretteb asker mertebe-i kifâyede olmayub bunlardan müdâfa'a için çıkarılan ve icâb eden yerlere ta'yin edilen mikdarından ma'dâ kalelere kalan asker o kalelerin mehmâ emâkin-i muhâfazâsı için lüzûmu olan askerinin sülûsü nisbetinde bile değil idi. Vidin'den Osman Paşa Hazretleri hareket ettirildi. Ruscuk'tan Eşref Paşa çıkarıldı. Hatta bunun için sâlifü'l-arz feryâd olunmuş idi. Şumnu'da lâ-ekall seyyar olarak elli-altmış tabûr bulunmak lâzım geliyor iken, kaleyi dahi muhâfazâ etmek üzere kırkbeş tabûr kadar asker ancak var idi ki, bu da yalnız istihkâmâtın muhâfazâsına kâfi değil idi. Bundan dahi fırka-i seyyâre ve müfrezeler tertîb ve ihrâc olundu. Ve bu icrâatı hep her neferden bin türlü hasenât istihsâl olunacak sûrette (18) icrâ edildi. Sâhilin her ciheti askerle tutuldu ve cümlelerin kumandası sahiblerine tevdi' olundu. Lakin ma'lûmdur ki büyük kumandan her livâyı her tabûrun her bölüğü bizzat kumanda edemez. Hangi kal'ada bi'lüzûm olarak ne kadar asker kalmış ve düşman nereden tecâvûze çalışmış da karşısında bir kuvve-i râfi'a bulunmamıştır. Zaten Tuna Umûm Kumandanı meydanda olub

âcizlerin yalnız külliyât emre me'mur olmaklığım lâzım gelir iken el birliğiyle ve bu vechle müfredât-ı emirde fevkalâde çalışıldı. Düşmanın harekâtına karşı vâlideki (?) kuvvete göre mümkün olan ve lâzım gelen tertûbatu icrâ etdim. Fakat ne haricî ve dâhili düşmanımızın ve ne de mevâki'in ahvâline ma'lûmatları olmayan zevât taraflarından emr-i kumandaya müdâhale olunması cihetle ma'lûmat üzerine edilmiş ve edilecek tertibât bırakıldı. Kumandaya haricden müdâhale olunmasından devletlerce nasıl tasarruf olunduğu tevârihde mestûrdur. Der-Sa'âdet Rum-ili'nin ehemmiyetini takdir etmedi. Rum-ili için tertibi mukarrer olan kuvvet Rum-ili'ye nisbeten o kadar ehemmiyeti olmayan Anadolu'ya ve hiç bir fâideyi müfid olmaya-
 cak olan Sahum'a sarf ve istihlâk etdi. Bu kuvvetin sür'at-i tertîb ve tedârîkini refa'at ile ihzâr etdim. Rum-ili için askere olan ihtiyacı Erkân-ı Harb Re'isi Sa'âdetlü Mahmud Paşa hazretleriyle de arz etdim. Hal böyle iken Der-Sa'âdet'in hatasından dolayı niçün mes'ûl olayım. Der-Sa'âdet'i ihâfe etti denilen telgrafnâme-i âcizi geçen seneki Bulgaristan mes'elesinde onların ref-i şekâvetleriyle uğraştığım esnada Bulgarlar'ın efkâr ve etvârlarına ve kendilerinin fisâr ve şekâvet için Rusyalu tarafından fırka ve alay ve tabûr hey'etinde sebt-i defter edilerek organize olduklarına yakinen (19) kesb-i vukûf ve ma'lûmat etmiş bulunduğum ve Rusyalunun devlet muhârebesinde kavâ'idi haricinde ve 'ârenâ haydud sıfatında Bulgar vasıtasıyla bi'l-kânî tecâvüz etmesi hiss olunmasına mebnî pek doğru ve pek sârifâne bir ihtâr idi. Hatta Süleyman Bey hazretlerini Edirne cihetine götürüb İstanbul'un hatâ-yı sâbıkını ıslâh eden o telgrafdır. Şu ihdâr-ı âcizanemin şâyân-ı takdir olacağı mahalde şimdi bunun ile ittihâm olunmaklığım çalışıldığına te'essûf etmemek kâbil değildir. Mükerreren arzettim ki sevâhilin kâffesi tutulmuştur. Onun için ahâlinin geri çekilmesine hâcet görülememiş ve ma'a mâ-fih kendilerini muhafâzâya medâr olmak için zaten orada ve sonra celb edilen Ruscuk sancağı ahâli-i müsemmesine bi'l-i'tâ bunlar teslim olunmuş olduğu gibi daha icâb edenleri teslim olunmak üzere bir mikdar dahi Der-Sa'âdet'den celb olunub vilâyete gönderilmişdir ve her sûretle ahâlinin emr-i muhafâzâsına sa'î ve gayretten dahî geri durulmamıştır. Bununla beraber ahâli işi Bab-ı Âli'ye aid mevâddandır bu işin cihet-i mülkiyeye ait olduğu lâyhada dahi isbât ediliyor. Şurasını arzetmekten kendimi alamam ki, ma'lûm olduğu vechle devlet-i ebediyyü'd-devamı hizmetinde boş ve sâle gelmiş ve rûkûb ve nüzûla iktidardan iskât eden bir illetle ma'lûm bulunmuş olduğum cihetle sâye-i merhamet-vâye-i cenâb-ı şehriyârîde artık zümre-i du'âgûyâne iltihâkım zamanı gelmiş iken abâ ve ecdâdımın heman kâffesi gibi lağım ile atılarak ve kimisi tuğ ve tüfek ile can vererek o taraflarda din ve vatan kurbanı olmuş oldukları için mücerred bunlara iltihâk arzu-yı kaviyesi ile hanedân-ı seniyyeleri kemter-bendes ve ni'me't-taf-ı celile-i şehriyârielerini perverdesi bulunduğum velîni'met-i bî-müntezim padişahımız efendimiz hazretlerinin irâde-i (20) kerâmet-âde-i cenâb-ı şehriyârîleri sevki ile ma'a'l-iftihâr bunca meşakkı ihtiyar ve mâlik olduğum yalnız bir canımı atalarım gibi vatanım yolunda padişahım uğrunda isbâta ihtiyâr etmiş olduğum halde teşebbüsât-ı ma'rûzadan bir kısmı sâlifü'z-zikr sekteye uğratılmış ve bunun bir çaresini görmek ve semeresini devşirmek ile uğraşmakta iken tam istihsâl-i semere zamanında bütün bütün harmanım revâ görülmüş hiçbir nazâr-ı insafta takdir ve tahsimden başka bir sûretle görülemeyecek bunca hidemât-ı müstahsinem bilmem neden dolayı takdir olunmadıktan başka, kabahat gibi görülerek nâmus-ı askeriyyi ihlâl eder sûretde enva'-ı hakâret-i azîme ile habs ve tevkîf olunduktan başka bir de mücerred Der-Sa'âdet'in hatasından ileri gelmiş bazı uygunsuzluk taraf-ı âcizâneme 'azv ve isnâd olunarak bunları ya 'amden veyahut celhen icrâ ettiğim bir sûret-i gayr-i lâyikada der-meyân edilmiştir. 'Amden lafzının manâ-yı mevzûhundan istidlâl olunan maksadı şimdiye değin her yerde sâdikâne ettiğim hidemât ve yalnız evlâd ve iyâlimi barındıracak bir çürük hânedan başka hiçbir nakd ve irâda mâlik olmamaklığım ile ve cehl ta'bir-i ğalîzini bütün âlemin insâfına müraca'atla reddederim ve zaten kendimi bundan devlet uğrunda çoktan fedâ etmiş olduğumdan işbu ma'ruzâtımı hey'et-i muhteremenin insâfına havâle ve işi cenâb-ı âdil-i mutlakın adl ve merhametine ihâle ederek yine teşebbüsât-ı sâbıkânın semeresiz bırakıldığına te'essûfle beraber padişahımız efendimiz hazretlerinin her hal ü kârda mazhar-ı muzafferiyât-ı azîme olması da'vâta müdâvemet eylerim ol bâbda.

Fî 24 Ağustos 94 (7 Eylül 1878)

Belge: 3

Tuna Umûm Kumandanı Süleyman Paşa'dan Balkan Kumandanı Ahmed Eyüb Paşa'ya 18 Teşrin-i Sâni 93 tarihinde çekilen telgrafnâmenin sûretidir

Ahmedli Ordugâhına müteveccihen bugün Osmanpazârı'ndan hareket ediyorum. Rauf Paşa hazretleri mukarrer olan manevrada hakkımda elbette size devr-i ma'lûmât etmiştir. Eline'nin teshîrinden sonra harekât-ı müttehîdeye mübaşeret olunmak üzere şimdiden hazır bulunmanız lüzûmunu ihtâr ve bugünden itibaren manevramıza hâsıl ettiği ta'allukdan dolayı muvakkaten Hain ve Ferdic boğazlarındaki tabûrlar Ahmedli ordugâhı kumandasına rabtedildiğinden kumandanı bulunan Mirlivâ Hüseyin Paşa'ya bundan böyle doğrudan doğruya bu cihete müraca'at etmesini ihbâr eylemelerini arz ederim.

Belge: 4

Ahmed Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya cevâben yazılan 19 Teşrin-i Sâni 93 Tarihli telgrafnâmenin sûretidir

Telgrafnâme-i âlileri ahz ve halledildi ve tertîb olunan kuvvetle Eline mevki'i ve müte'âkiben Tırnova'yı zabtettikten sonra Gabaru'da ve Selvi üzerine yürümeye 'azm edildiği beyânıyla o sırada Mehmed Ali Paşa'nın Orhaniye'den Lofça üzerine tevcîh-i hareket etmesi ve buradaki kuvvetin dahi ileriye yürüdülmesi lüzûmunun tavsiye ve ihdârını mutazâmın Rauf Paşa hazretlerinin bıraktığı telgrafnâme dahi mütâla'a olundu. Fî'l-vâki' Tırnovo tutulduktan sonra Gabaru'da ve Selvi üzerine harekete muvaffak olunduğu halde buradaki düşman kuvveti bi't-tabi'i çekilmeye mecbur ve o sırada buradan dahi ilerlemek mümkün olacağından 'avn-ı hakk ile muvaffakiyet-i celîleleri muntazırdır. Mehmed Ali Paşa'nın Orhaniye'yi terk etmesine mecbur olmasına göre şimdi oradan (22) Lofça'ya hareketi tasavvur olunamaz. Dün biraz hava açık idi. Sol cenâh mevki'ini gezebildim. Ondan sonra havanın adem-i müsâ'adesi sâ'ir mevki'leri göstermedi ise de zât-ı âlilerince de pekâla ma'lûm olmak lâzım geleceği üzere burada kalmış olan kuvve-i askeriye'nin karargâhındaki beş altı tabûrundan ma'dâsı sokulmuş oldukları siperlerden ileriye değil geriye bile kımlıdanamayacak bir halde bulunduğu anlaşıldı. Binaenaleyh buradaki düşman kuvveti bulunduğu mevki'lerde kaldıkça üzerinlerine gidilmek tecrübesinin tekrarı kâbil olmadığı gibi düşman buraya diğer bir kuvvetle muhâcemeye kıyam edecek olur ise çünkü kuvve-i mevcûdemizin cümlesi düşmanı kuvvet ve mevki'ne karşı sarfedilmiş olub vaziyet ve tabiyelerini tatil ve ıslahı kâbil olmadığı ve ihtiyâtu dahi yok hükmünde bulunduğu cihetle müdafa'a dahi müşkil olur. Kezâlik İzladi üzerine gelmiş olan düşman kuvveti orasını zabtecek olur ise buranın gerisü demek olan Karlova ve Filibe cihetlerini suhûletle tehdit edeceğinden onu karşılamak için buradan asker ifrâzı yahut 'inde'l-hâce ric'at hareketi de mümkünsüz görünüyor.

Belge: 5

Ahmed Eyüb Paşa'dan Makâm-ı Seraskeriye 19 Teşrin-i sani 93 de Cevâben Telgrafnâmenin Sûretidir

19 Teşrin-i sâni tarihli ve şifreli telgrafnâme-i sâmilere alındı. Harekât-ı mutasavvara hakkında Süleyman Paşa hazretlerinin Rauf Paşa hazretlerine yazdığı cevabnâme sûreti zırde aynen terkîm ve takdîm olundu. Buradaki kuvve-i askeriye'nin vaziyetini yazı ile arz etmek müm-

kün değildir. Çünkü mezkûr cevabnâmede dahi beyân olunduğu üzere zaten bir esas üzerine tertîb ve ta'yin edilmiş olmayub asıl geçidin müdafâ'a noktaları düşman yedinde bulunduğu ve bizim asker mukaddemâ ol noktalara hücum eder iken tevkîfe mecbûr oldukları mahallerde (23) kalub mu'ahharan dahi vaziyetleri tebdil ve ta'dil edilemediği cihetle elan mezkûr mahallerde düşmanın top ve tüfenk daneleri altında mahbus ve mukayyed gibi olub bu kere bir kısmının Sofya cihetine sevk edilmesinden dolayı ihtiyâtü dahi kalmamış olduğu arz olunur.

Belge: 6

Ahmet Eyüb Paşa'dan Makâm-ı Seraskeriye ve Mâbeyn Baş Kitâbetine

Buraca vuku'ât-ı harbiyye yoktur. Dünden beri rüzgâr şiddetli ve soğuk esüb biraz kar düşmeğe başladı. Sinîn-i sâire misillü kar bastırır ve soğuk ziyâde teşevvür eder ise buradaki askerlerin şimdiki mevki'lerde barındırılması ve topraklarla havanların hareket ve nakli pek müşkül ve belki gayr-i mümkün olacaktır. Çünkü bazılarının zemlekleri uygunsuz ve bazıları da zarûrî zemlek yapamadıklarından çadırdadır. Ekser mevki'lerin yolları zaten pek fenâ olduğundan kar kapatır ise inilüb çıkılmak kâbil olamaz. Binâenaleyh ol vâkit görünecek aczi şimdiden arz ederim.

Fî 27 Teşrîn-i Sâni sene 93.

Belge: 7

Ahmet Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Yazılan 27 Teşrîn-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Buraca vuku'ât-ı harbiyye yoktur. Biri İzladi ile Karlova arasındaki derbendin muhâfazâsına ta'yin olunmak ve diğeri kâ'im-i makâm Hüsnü Bey refakatiyle Karlova'da ihtiyât kalmak üzere üçyüz küsür (24) mevcudu olan Selanik Muavene Tabûruyla bu kere mevcudu ikmâl edilen Beşinci Ordu İkinci Alayın İkinci Tabûru yarın hava müsaade ettiği halde buradan Karlova'ya hareket edeceklerdir. Eğer Tırnova ve Silvi taraflarına icrâsı musammem olan hareket te'hîr etti yahut manevra değışti ise çünkü mevsimin müsa'adesi zamanı hitam bulmakta olub buradaki askerden bazılarını zarûrî zemlekleri uygunsuz yapılmış ve bazıları da husûsiyle Orta Kol Tabûrları zemlek yapamayub çadırdaki kalmış olduğundan ve rivâyet olunduğu gibi kar ziyâdece bastırır ise askeri yukarılarda barındırmak ve topraklarla havanları hareket ve naklettirmek müşkül ve mümteni' olacağından bu bâbdaki karar ve irâdenin iş'âr buyurulması mütemennâdır.

Belge: 8

Süleyman Paşa'dan Ahmet Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 28 Teşrîn-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Tuna cihetine hareket manevrası her ne kadar tebeddül etmedi ise de bu hareket Mehmet Ali Paşa Ordusunun ilerlemesiyle mütevârân ve meşrût idi. Tuna Şark Ordusu Eline'ye geldiği halde müşârün ileyh Orhaniye'yi terk ile gerü çekildi. Ve şimdi de mağrûren Der-Sa'âdet'e gitti. Kamarlı Ordusuna bir fedakâr ve muktedir kumandan bulub da ilerüye tahrik-i kuvvetini edinebilir ise de ve o vakte kadar Osman Paşa Hazretleri de bir muhâtaraya uğramaz ise manevra mevki'-i icrâ'iyye konacak olduğu ve şimdi manevra metrûk olmayub henüz hatt-ı hareketin sol cânibi yani Kamarlı Ordusu daha ilerülememiş idüğünden te'hîr edildiğini cevâben arz ederim.

Belge: 9

(25) Ahmet Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 28 Teşrin-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

28 Teşrin-i Sâni 93 tarihli telgrafnâme-i âli-i cevâbilerinde yalnız mutasavver olan planın sûret-i tasviriyle sebep-i te'hîri beyân buyurulmuş ise de kar bastırır ise buradaki askerın şimdiki vaz' ve halde ibkâ ve idâmesi mümkün olamayacağına göre icrâsi icabeden tedâbir hakkında bir şey denilmeyüb asıl müraca'at ve suâl ise bu bâbda olan re'y ve emrin istihsâli maksadına mebnî idüğünü ve havalar şiddetlenmeğe başlayub müsâ'ade-yi zaman kalmadığını tekrar arz ederim.

Belge: 10

Süleyman Paşa'dan Ahmet Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 30 Teşrin-i Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Şıbka'ya kadar düşman mevki'i ile bizim mevâki'imize müsâvat üzere nüzûl edeceğinden ve husûsiyle düşmanın mevki'i daha rüzgârlı ve açık bulunduğundan onun sebâtı müddetce bizim de sebâtımızdan başka çare yoktur. Eğer bizim mevâki'-i mürtefi'âmızı elden çıkarır ise de çıkardığımızın ferdâsı günü düşman Kızanlık ovasına nüzûla bede' eder. Şu kadar ki Orta Kolun bulunduğu mevki' pek kar altı olduğu muhakkak ise onları Hanın yanına kadar çekmelerinde ve orada ittihâz-ı mevki' etmelerinde ol kadar be'is yoktur. Ve onların üzerine yukarıdan aşağı tasallut ederek düşman yine sağ ve sol cenâh kollarımızın top ateşi altında bulunacağından ol kadar cây-i hat ve mütâla'a değildir. Bendenize oradan (26) infisâlimden sonra birçok toplar daha çıkarılmış, bunların oraca idaresi müşkül olduğu gibi mâ-dâme ki bir netice-i kat'iyye verir hareket edemeyeceğiz. Ol kadar iyâde top doldurmanın dahi lüzûmu yoktur. Binaenaleyh topların bir miktarını dahi aşağı alarak ahfif-i bâr edilse daha münâsib olur. Ve'l-hâsil Plevne²² işi netice bulmadıkça askeri oraya almak i'tikadında bulunduğumu cevâben arz ederim.

Belge: 11

Ahmed Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 1 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Cevab 20 Teşrin-i sani 93 bendenizde askerde aşağı çekmek değilim. Lakin yukarıda tutabilmek tedbirinden de âcizim. Düşmanın gerek mevki'i ve gerek vaz'iyeti bizimkiler gibi değildir. Onlarca da üzerine ve kısm-ı a'zâmı ihtiyat mahallinde bulunarak ilerideki askerleri karakol gibi tebdil ederler. Cümlesi yekdiğere merbût ve mükemmeldir. Bizim askerın kâffesi karakol hükmünde bulunduğu halde mevki'lerimizin yekdiğere asla irtibatı olmadığı gibi aşağı inüb çıkacak yolları da yokdur. Yalnız yerlerin donmasından nâşî ba'zı mahallerde şimdiden arka ile erzak daşınur. Topların ziyâdesi aşağıya ve orta asker biraz gerüye alınur ise askerın efkârda bozulur ve asker için girüde yeniden istihkâm yapmak ve hatta çadır kurmak ve husûsiyle en ilerideki istihkâmın arkasına sokulmuş bulunan büyük çaplı havanlar için yer yapmak değil yerlerin donması çadır kurmaya bile mâni'dir (27) ve'l-hâsil bize en münâsib tedbir hem

²² Plevne savunması için Bkz; Albay Talat; *Plevne Savunması*, (Çev. E.Kur. Alb.Talat Yalazan), Genelkurmay ATASE Yay. Ankara, 1997, Ayrıca Rumeli harekâtı için Bkz. E.H. Tuğg. H.Hikmet Süer; *1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi Rumeli Cephesi*, Ankara, 1993

Eline'ye gelmiş olan Şark Ordusuyla Kamarlı Ordusuna daha yakın bulunmak ve hem de buranın işini tutmak üzere zât-ı âlilerinin buraya teşrif buyurmasının ehemmiyet ve iktizâsı arz etmekden ibaret olmağla ol bâbda.

Belge: 12

Hezargrad'da

Süleyman Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 2 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Cevab Eline mevki'i terk edildi. Tuna Şark Ordusundan altmış tabûr bi'l-ifrâz hem Şibka ordusunun sol cenâhını ve hem de İzladi ile Sofya geçidlerin kuvvetini tahkîm için Pazârcık'a müteveccihen hareket ediyorum. Beş altı güne kadar da buraların bir kısmı Pazârcık'a heman çıkâbilirler. Meşakkate ve mûna'abe sabr ve sebatdan başka şu aralık çare-i âcil olmadığı ve mukaddemce arz etdiğim sûretten ma'adâ bir tedbire teşebbüs buyurulmayub Şibka geçidini kemâ-kân muhâfazâya devam buyurmalarımı arz ve tavsiye etdim.

Belge: 13

Şibka'da

Ahmed Eyüb Paşa'dan Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 3 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

2 Kânûn-ı Evvel 93 telgrafnâme-i cevabileri alındı. Burada nefsim için hiçbir meşakkat ve müta'i yokdur. Çünkü mukaddemâ sizin karargâh ittihâz ettiğiniz mahallere ise askerinin aşağı almak yahud gerü çekmek (28) tasavvurunda olmadığını evvelki telgrafda da beyân etdim. Hem zaten çekilmek durmaktan daha güç ve muhâtaralı olduğunu kim olsa anlar. Asıl maksad her halde yukarıda ve tebdîli mümkün olmayan şu vazı'da tutmak için tedbir aramak olup bu vaz'iyet ve hey'et-i ta'biye ise mukaddemâ zat-ı âlileri tarafından tertîb ve ihtiyar edilmiş olmasına mebnî ol bâbdaki tedbirin dahi gerek evvelki telgrafda beyân ettiğim vechle bi'z-zat ve gerek askerliğe diğerce sene tasavvur ve tensîb buyurulmuş olduğu üzere bir diğeri ma'rifetiyle tarafınızdan i'mâli lâzım olduğunu tekrar izah eder ve bu tasavvurun icrâsında aruk tereddüd ve te'hîre mahal kalmadığından heman emir vermenize intizâr etdim.

Belge: 14

Hezargrad'da

Süleyman Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan Kânûn-ı Sâni 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

3 Kânûn-ı Evvel 93 tarihli ve şifreli telgrafnâmelerinden bir şey anlayamadım. Şibka geçidlerinin düşmana küşâde tutulması ve Meric vadisinin be-tekrar Kazâklara cevelângâh edilmesi için âcizlerin emir nasıl buldunuz ise öyle muhâfazâya devam edesiniz veyahud makamât-ı âliyeye beyân-ı acz buyurasınız. Bu tasavvurun icrâsında tereddüd te'hîre mahal kalmadı deniyor. Şibka tarîkini düşmana küşâde ederseniz mes'uliyet-i azîme tahtunda bulunacağınızı arz ve ihtâr ederim.

Belge: 15

(29) Şibka'da

Ahmed Eyüb Paşa Hazretlerinden Süleyman Paşa'ya Cevâben Yazılan 4 Kânûn-ı Evvel Sene 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Cevab 3 Kânûn-ı Evvel 93 Telgrafların ba'zı mahallerin anlamamak ve ba'zı mahallerine aksi ma'nâlar tarafını iltizâm etmek atabe-i iştiğaldir. Veysel Paşa'ya yazdığımız telgraf ketm ve hazmolunamaz. İcrâsını te'hîre mahal olmayan tasavvur işte o tasavvurunuz olup istenilen emir dahi onun icrâsına yani Paşa-yı mûmâileyhin Balkan Kumandanlığına me'mûriyet emridir. Yoksa düşmana Şıpkı Geçidini açmak emri değildir. Böyle bir emir tarafınızdan değil taraf-ı pâdişâhânededen verilse yine icrâsında arz-ı ma'zeret edilir. Binaenaleyh vâki' ve hatiyye yakışmayacak yaygaraya hâcet olmayub Kumandanlığın Paşa-yı mûmâ-ileyhe ve ondan nûkûl eyledi ise diğerine ihâlesi emrinde tereddüd buyurulmaması tekrar temennî ve ma'ahazâ mezkûr telgrafnâmenin azviyyat kısmını redde tesaddî olunur.

Belge: 16

Süleyman Paşa'dan Şibka'da Mirlivâ Veysel Paşa'ya Yazılan ve Bâlâdesi Telgraflarda Bahsi Sebkat Eden 2 Kânun-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir.

Ahmet Eyüb Paşa Hazretleri telgrafnâmelerinde Şibka'da durmak kâbil olmadığını bildiriyor. Eğer Şibka'yı terkedecek olur ise Plevne'de zaten elden çıktığından düşman bî-pervâ Edirne'ye gider. Âcizleri şimdi altmış tabûrun buradan Pazârcık'a doğru hareket ettiriyorum. O tabûrlar ile (30) hem İzladı ve Sofya arasındaki hatt-ı tedâfü'ümüzü takviye ve hem de Şibka Ordusunun sol cenâhını Rahmanlı solunda vâki' Derbent karyesinden bede' ile tahkime çabalayacağımız Ahmet Eyüb Paşa Hazretleri bilmem nereye çekilerek düşmanın istilâsını tesrî fikrinde bulunuyor. Bu i'tikadiyle kumanda edemeyeceği anlaşılıyor. Feriklik ile kumandanlığın size tevcihi i'tikadinde bulunuyor isem de bu bâbda olan mütala'a-i aliyelerini seri'an iş'âr eylemeleri muntazırdır.

Belge:17

Süleyman Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Cevâben Yazılan 5 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

C 4 Kânûn-ı Evvel 93 Zât-ı âlileri Şibka'daki askerin vaz'iyet-i hâzırasıyla kumanda edemeyeceklerini bi'd-def'at yazmaklığınız üzerine istiknâh-ı hâl ve siz yapamamak fikrinde ısrar ettiğiniz halde istihlâf için Veysel Paşa'ya bir şifreli telgraf yazmış idim. Çünkü bunca teşebbüsât-ı askeriyyenin fikr-i mahsûsunuza ittiba'en şimdiye kadar olduğu gibi fedâ edilmesi elbette gayr-i câizdir. Sizin Veysel Paşa'ya mahsûs şifreyi telgrafhaneden alub hâl etmekteğiniz usûli resmîye muhâlif olduğunu i'tirafa borçlusunuz. Muradınız Balkan geçidini açık değil ve askeri geri almak değil idi de ne idi. Eğer ta'biyede bir kusur gördünüz ise tashih etmeli ediniz mûnâkaşât ile vâkit geçirilecek zaman mıdır? Vâk'a ve haysiyete yakışmayacak mu'âmelât şimdiye kadar taraf-ı âcizden hudûs etmemesiyle müftehir ve askerliğe nevi dikme ta'birinin sizden zuhûr eylediğini gerek tebeddülünüz ve gerek Veysel Paşa'nın veya bir diğerinin nasbı emri makâm-ı kâ'im-i makâmîden size verileceğinden oradan vârid olacak emre ittiba'en hareket lâzım olduğunu cevâben arz ederim.

Belge: 18

**(31) Ahmed Eyüb Paşa Hazretlerinden Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'ya
Re'sen Yazılan 4 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir**

Buradaki askerin sûret-i ta'biyesi ve mevki'lerinin hâli nezd-i âlilerinde ma'lûm ve bunların ıslâh ya tebdîli ve hatta askerin şimdiki yerlerinden kımıldadılması dahi mümkün ve câiz olmadığı cümle 'inde meczûmdur. Şu halde Tırnova üzerine icrâsı tasavvur olunan hareketin dahi te'hir edildiği anlaşılması üzerine eğer ziyâde kar düşerse askeri yukarılarda tutmak için lâzım gelen tedâbir hakkında kumandanlığı cihetle Süleyman Paşa hazretlerinin re'y ve emrini su'âl etmiş idim. Aksine olarak fazla toprakların aşağıya ve henüz çadırda bulunan orta kol tabûrlarının biraz geriye alınması münâsib ise de cenâhların ovaya çekilmesi re'yinde olmadığını beyân etmesine ve askeri geri çekmek yerlerinden tutunmaktan daha güç ve muhâtaralı olduğu gibi mezkûr topraklarla tabûrları çekmek dahi askerin efkârını bozacağı bedihiyâtdan bulunmuş ve zaten şu vaz' ve ta'yin müşârûn-ileyh tarafından tertîb ve ihtiyâr edilmiş olmasına mebnî bendenizce en münâsib tedbir hem bu bâbda yine kendisi i'mâl-i tedbir etmek ve hem de burası Şark ordusu mevki'leriyle Sofya cihetlerinin vasatı olduğundan burada bulunmak üzere bi'z-zât bu tarafa gelmesinden ibâret olduğunu beyân-ı acz ederek yazdım bunun üstüne dün doğrudan doğruya Mirlivâ Veysel Paşa'ya gelmiş olan bir telgrafnâmesinde hakkımda ilave-i azmiyyât ile beraber Paşa-yı mûmâ-ileyhe feriklik ile Balkan kumandanlığına me'mûriyetini tasavvur eylediğini bi'l-beyân bu bâbda mûmâ-ileyhe rey ve mütâla'âsını su'âl ediyor. Daha buraya geldiğim sırada müşârûn-ileyhe ba'zı mevcut te'sir-i makâlâtını hâl-i hâzır hazm ettirdi ise de nihayet askerliğe de toy dikercesine edilen şu mu'ameleye tahammül hakikaten maslahatça dahi müzir olacağı ve öyle telgraf alan ümerâyâ kumanda etmek mümkün olamayacağı cihetle artık Süleyman Paşa hazretlerine ta'alluku olan bir işte bulunabilmeye yol kalmamış olduğundan müşârûn-ileyhe yazıldığı gibi Veysel Paşa'nın veyahud diğer bir zâtın icrâ-yı me'mûriyetine muntazır bulunduğumu arz ederim.

Belge: 19

(32) Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Re'sen Gelen Kânûn-ı Evvel 95 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Şu aralık Şibka'dan askerin tahrik olunması murâd buyurulduğuna ve müsellemler olan dirâyet ve şecâ'at olanları muktezâsınca Balkan kumandanlığında bulunmaklığınız dahi matlûb-ı âli olduğuna nazâran artık lütfen Süleyman Paşa hazretleriyle Balkan emri kumandaya devam ve sebât buyurulmasını bi'l-hassa temenni ederim efendim.

Belge: 20

Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'dan 4 Kânûn-ı Evvel Tarihli Telgrafnâmelerine Cevâben Ahmed Eyüb Paşa'ya Gelen 4 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Şimdi alınan telgrafnâmelerin mütâla'a kılındı. Beyân buyurulan sûret iğbâr-ı şâhâneye müceb olur ki vârid-i hâtir-i âcizî oluyor. Binâenaleyh bu bâbda demincik iş'âr olduğu vechle orada devamı rağbet buyurulduğu halde müceb-i mahzûziyet-i seniyye olacağını mahremâne arz ederim ve cevab beklerim.

Belge: 21

Ahmed Eyüb Paşa'dan Serasker kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'ya Cevâben Yazılan 4 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Süleyman Paşa hazretleri taraf-ı şâhânedan mansûb kumandan bulunduğu halde onun ta-savvur ve tensîb ettiği bir şeyin icrâsı istid'âsında bulunmaktan zât-ı ma'delet-semât-ı şâhâne mağbûr olmayub belki o misüllü mu'âmelat ve mezelleti kabul edenlerden menfûr olmaları ma'delet ve merhamet-i seniyyelerin iktizâ-yı tabi'isinden olmağla doğru yanını red ederek ta-savvur (33) ettiği emrin i'tâsında tereddüd etmemesi lüzûmu kumandan-ı müşârün-ileyhe dahi yazılmağla arz-ı ma'zarete cür'et eylerim.

Belge: 22

Yıldız'dan**Mâbeyn Baş Kitâbetinden Ahmed Eyüb Paşa'ya Gelen 5 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgraf-nâmenin Sûretidir**

Şibka'yı terketmek niyetinde buldukları mesmû'-ı âli oldu. Şibka yolu düşmana açılır ise düşmanın ne Tuna'nın şark cihetinden ve ne de Sofya'dan dolaşmasına hâcet kalmaksızın doğruca Meric vâdisine ineceği dahi beyân olunmağla mütâla'a-i müşîrileri bâ-irâde-i seniyye su'âl ve ta'cîl olunur.

Sa'îd

Belge: 23

Ahmed Eyüb Paşa'dan Mâbeyn Baş Kâtibine Cevâben Yazılan 2 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir

Şibka'yı terk etmek sözlerin pek yanlış ve sarf-ı 'azviyâtta 'ibaretdir. Düşmana Şibka yolunu açmak câiz olmadığı cümle 'indinde ma'lûm olduktan başka şimdiki halde askeri geri çekmek yerlerinde tutmaktan daha müşkil ve muhâtaralı ve husûsiyle topları indirmek gayr-i mümkündür. Binaenaleyh o niyette bulunmak değil öyle bir emr-i âli bile sudûr etse idi icrâsında arz-ı ma'zeret eyler idim. Keyfiyyet dün taraf-ı Kâ'im-i makâm-ı Seraskerîden dahi suâl buyurulması üzerine o bâbda arz ettiğim izahât bi't-tabi' ma'lûm-ı âli olacağından tekrarına hâcet olmadığı ma'rûzdur.

Belge: 24

(34) Serasker Kâ'im-i makâmı Rauf Paşa'dan Ahmed Eyüb Paşa'ya Gelen**7 Kânûn-ı Evvel 93 Tarihli Telgrafnâmenin Sûretidir**

Balkan Kolordu-yı Hümâyûnu Kumandanlığının Ferik Sa'adetli Veysel Paşa hazretleri uhdesine tefvîz husûsuna irâde-i seniyye müte'allik bulunmuş ve keyfiyyet kendisine bildirilmiş olduğundan hemen kumandanlığın müşârün-ileyh hazretlerine tevdi'i ile Edirne'ye avdet ve me'mûriyet-i cedîdeleri hakkında resmen vuku' bulacak iş'âra müterâkiben orada tevkife himmet buyurulması mütemennâdır efendim.

Belge: 25

(35) Abdi Paşa'nın Layiha-i Merkûmesi Divân-ı Harb Heyeti Tarafından Kırâ'at ve Mû-tala'a Olunduktan Sonra Müşârün-İleyhe Gelen Tezkire-i Sâmiyenin Sûretidir²³

Esbâb-ı ma'lûmeden dolayı zât-ı vâlâlarıyla devletlü Redif ve Eşref ve Mahmud Paşa hazârâ-tıyla Mirlivâ sa'adetlü Ahmed Hamdi ve Saffed ve Hulusi Paşalar taht-ı muhâkemeye alınmış ise de muhârebe-yi hâzıra mülâbesesi ile Divân-ı Harb azâsı beyninde tebeddülât eksik olmadığından Divândan infikâk edenlerin yerlerine kanûnen mu'ayyen olan rütbe ve sıfatta ümerâ ta'yininin mümkün olmadığı müsüllü azâ-yı mevcûdenin her biri birer me'mûriyet ve vazife ile mükellef olmalarıyla vâkit ve meşguliyetlerini dahî bu yolda hasretmeleri müte'azzir olduğu ve bunun uzaması ise inzâr ve efkâr-ı umûmiyeyi teşevvüş edeceği ve ba'de'l-muhârebe muhekâmat-ı mezkûrenin icrâsına müsâ'ade olacak zaman ve esbâba desters olunacağı mülâhazât-ı aliyesine mebnî şimdilik nefy ve teb'îd sûretinde olmayub mücerred hâl ve vaktin eserü'l-câz medâr-ı emniyet ve asâyiş olmak üzere Limni adasında ikamete me'mûriyetleri şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî muktezâ-yı âlisinden bulunmuş ve yarınki Çarşamba günü için Süreyya Vapuru tehiyye' ve ihzâr ettirilerek keyfiyet müşârün mûmâ-ileyhime bildirilmiş olduğundan zât-ı vâlâları dahî nihayet sür'at-ı beşere vapûr-ı mezkûru teşrif buyurmaları siyâ-kında tezkere-i mahsûsa terkîm kılındı efendim.

Fî 25 Şa'bân 94 / 14 Eylül 1877

²³ Hemen hemen aynı ifadelerle Sadrazamın telhisi de mevcuttur. "...Devletlü Redif ve Abdi ve Eşref Paşalar ve İşkodra Kumandan-ı esbak devletlü Mahmud Paşa hazerâtı ile Mirlivâ Saâdetlü Ahmet Hamdi ve Safvet ve Hulusi Paşalar ahvâl-i ma'lûmeden dolayı taht-ı muhâkemeye alınmışlar ise de bunlardan Redif Paşa ma'zeret-i vücudiyesi etibbâ-yı mülkiye ve askeriye taraflarından musaddak olduğu beyaniyle mevki-i muhâkemede hazır bulunmağa muktedir olamayacağını beyân etmekte olduğu gibi icrâsı mukarrer olan muhâkemâtün mükemmeliyeti Divân-ı Harbin kâ'idesine muvâfık surette teşkiline mütevakıf olduğu halde muharebe-i hâzıradan dolayı Divân-ı mezkûr azâsı beyninde tebeddülât eksik olmadığından Divân'dan infikâk edilenlerin yerlerine kanunen mu'ayyen olan rütbe ve sıfatta ümerâ ta'yini kabil olmadığı gibi azâ-vı mevcûdenin her biri birer me'mûriyet ve vazife ile mükellef olmalarıyla vakt ve meşguliyetlerini dahi emr-i muhâkemeye hasretmeleri müte'azzir olduğu ve müşârün mûmâ ileyhimin aleyhinde ikame olunacak davaların netâyicinin uzaması inzâr ve efkâr-ı umûmiyeyi teşevvüş ederek bunların bu hal ile Der-Sa'âdet'te ikâmetleri emniyet-i memleketce mahzûrdan sâlim olmadığı ve ba'de'l-muharebe Divân-ı Harbin bu işe hasr-ı meşgâle edecek zevâtdan terkibiyle murafa'ât-ı matlûbeye âid tedkikâtın ariz ve amik icrâsına müsâ'ade olacak zaman ve esbâba desters olunacağını mülâhazât-ı âliyesine mebnî müşâr ve mûmâ ileyhimin şimdilik nefy ve teb'îd sûretinde olmayub mücerred hâl ve vaktin eser-i ilcâsı ve memleketün medâr-ı emniyet ve asâyişi olmak üzere Limni adasında ikâmete me'mûriyetleriyle muharebenin hi'tâmından sonra muhâkemelerine bed'e' olunub isbât-ı berât edenler olur ise yine tarik ve kabiliyetlerine göre istihdâmlarına ve töhmetleri tahakkuk edeceklerin icrâ-yı mücazâtlarına ibtûdâr olunması ve müşâr ve mûmâ ileyhimin bir an evvel Der-sa'âdet'den çıkarılmaları taht-ı lüzumda olmasına mebnî adı vapurlarla intizâren tevkiflerini mücib olmamak için cümlesinin yarınki çarşamba günü Süreyya vapuruna irkâben azimetleri zimmında..." 25 Şevval 94 / 3 Kasım 1877, İrade: 61557, (Bkz: Ek 8)

عربی باستانک کا مکہ مکرمہ

مدعی عمومی فریاد علی اللہ می باستان طرف سے دیوانہ عربیہ ویرانہ در در

رومیہ دولت سلطنت سیر اعلیٰ عربیہ ایسی اوزرینہ جانب دولت علیہ مدد دہی تدافعی تیار تو یہ پہلے
 کراک اناطولہ و کراک دولت ایچ جہتہی حدود بویورنہ عسکرانہ می وردیشہ و معاویہ و لوازمات شکلہ سوہ و سیر
 بویورنہ و عیون اہل دہی محافظہ و طلبہ تجویہ عالیہ و بنا غیرت ابدان اہل لہذاک تقویہ الزکاہ محافظہ
 لقمہ حدود خاقانیہ تک جملہ مدافعہ دستہ کانی جہتہ قومیہ و با خصوص طور بویورنہ شہریہ قدر
 امان کورطہ صورتہ با درہ تنظیم و اسکی جدید متوقع بلکہ مجاز بویورنہ کلہ واقعہ کسب ایدر بویورنہ
 ندرت دہی متع ناموسہ عظیم و مکمل زر لہی دولت ایچ بویورنہ دولت و ملک تسلط اعدادہ
 وقایع بوقوتک مدافعہ شدیدہ و سرینہ و انک دہ قوتہ عربیہ توفیقاً مستقیمہ و ادارہ تقاضا
 انتخاب و تعیین برت قوتہ تودیع اولیٰ ایچہ روسیہ ایچہ قدرہ کردہ و قوتہ ندرت سیر تقایمہ مالک اولیٰ
 بوقوتک نصفہ سیر مالک اولیٰ ایچہ روسیہ ندرت قرہ کردہ و قوتہ ندرت سیر تقایمہ مالک اولیٰ
 قوتہ دہی سید کندہ دودہ بولڈامی حالہ روسیہ عسکر کوی ایچہ طونہ یا بلکہ بکندہ کیمبہ دیانہ
 آسما سہ ایچہ بودقم بری دجری بوقدر قوت موجود روسیہ یا بلکہ طونہ کجک ایچہ سہ
 فرسہ ایچہ یاد آرمی کوزدہ جیقا سہ ایچہ مدافعہ و مقابلہ کانیہ کوزدہ طونہ یا بلکہ بکندہ کیمبہ
 بویورنہ قاضی ایچہ و سیر کبی بوقوتہ قومیہ ایچہ فوجہ اور اسکی دہی کلیہ بویورنہ بویورنہ
 طبیعی برکت کیمبہ اولیٰ ایچہ حالہ قوتہ کانیہ بولڈامی اولیٰ ایچہ روسیہ یا بلکہ بکندہ کیمبہ
 طونہ یا بلکہ سیر دہی بلا سہلات با اتمام اشخاص موقع معلوم ہونے دیانہ بویورنہ روسیہ

و بورد اول قدر قوتك قلعه ره قابون قادره طوره كجه و لانه دتفك بوبد رقتد اير و نسه مال
 ادرجه تدبيره نسه اوانامنده نشان ايتدر بو قدر قوت موجود بومسه و قوه نهر قومانداس
 دخی قوم بر قوماندانغه تقويه اولسه ايله روسه نك بلا مانع طوره ايج برده تجاوز له بوجم
 خسارت اجمالا ناموس عظمه بلكه دار ايمه سيبه و بر ندره بری دم سردار باجه عهده باشا در ايت
 مزار ايله ماموریتی بلكه مام اولدیم ای مؤلفینك درجه سی دخی اولنده بولونمیش بده ایلده وقت
 وزمانیه طوره نك نقطه ماموریتی تقویه و ماموریتك بلكه لازم صلاحه قوتك تعیینده و شاید روتیه ایتك
 طوره تجاوز ایم باور ایتلا ایم جگه مامور اولانه مكله اها ایتك مان و جان ندری بر درجه بر قدر
 سته سلاحه ایهاله اچونه مع حکومتك اتماری قهنا ایدنه تدبیره قهوه میدام و به ماموریتك ایتك
 برای مكله یعنی زشتوی و ایتك اولم ندره طوره بلكه جگه زك ادم مكله قاروشن اجمالا ایتك ایتك
 و کورینه تارکات و ادوات حربیه اها اید بیخی معلوم اولد قهوه اداره مقدار کانه عکس ایتك ایتك
 معی و غیرت ایتك شوید طورونه زشتویده کجه دستك با بقا نه عینه ایدولنی مع اچونه دخی ایتك
 بر تدبیره نسه ایتك بیایدن آاده بومسه و ایصل مزار ایلک حاضر اولونمیش ماموریتك درجه عینیه
 اصلا ماموریتك یا لک ایتكده قائمه دسته طوره بکیدی و با بقا آتوبه ادرنیه و ادرانه ایتك
 کله مكله خبر مومندری در سعادت ایهاله حله اوقات ایتدر بوندره معلوم اولد حقی و جمله ایتك
 اید بلا مانع طوره و با بقا تجاوز له ملکا و مالا و نفا ایتك بوجم خیریات و خسارت و تلفاتك
 با بیجه سپردنیه بری مزار ایلک عری با تا اولوب بوده یا عمداً و یا خود جهلا اولونه لازم کله ایتك
 هر هائیکسی اولور ایتك اولونه کنونی مؤلفیه تدبیر اتمم بولنه حقیقه منی مزار ایلک تحت می کبر آله رده حقیقه
 درجه نامة کوه حقیقه لازم کله جگه معالنه اجمالی دیوانه حربیه ایتكده سلاحتیه و نسه حقیقه
 نام حقیقه اولد رده طلبه ایدرم

فرجه
 مع نفعك

دو نهای همایونیه قومانده لئی ایچونه دها زباده لرومی اولدیمین ایچا انه رده تاسفا اولسه ایکی شیخی
دخی ترتیب لازمه ایچا اولغنه اوزره ده بقنده اورا بر کلدی بر مدحت صکره روسیه ایسک دولت
علیه اعلانه حربه دفع بولنه منی بنکار رو کجه کیدله و هر شونه اول اجرا اوله حوه تدبیر قودیم
ترتیب و تعیین اولدیمین حالده مشاریه حسیه باشا حظه نیرله برینه لونه قومانده تعیین بولسه اولونه
عارف باشا نیک کی قالمی و مؤخر اولوچی قدر کجه ایچ اوله وقت دیکه روسیه ایسک لونه لاسخی
ساحنه یاکیمی حسیه مشاریه لونه ده نیرا یوقا حیدر جیقا میوب اوراده قالمیله نیرا یوقا بر جیقا
کلیه قومانده لری قالمیله اولدیمینده لهر تدبیر نیرا مذکره ایسک و لهر مشاریه عارف باشا نیک
کجه قومانده اولدیمین نیرا یوقا باشنه یوقا روسیه که دردیله قومانده ایسک اوزره اراده
نیرا رئیس بولسا نه معلول اولور باشا نه ماموریتی تذکر و انرا اولوب بولسا در سعادت دخی مشایخ
بولسی اوزرینه باشا یومی ایله یوقا باشنده یوقا کیدی دشمک نسیان تجاوز بر علیه نسیان استعمل
ایسک ایچونه اول طرفه کوند لری اورالده مشاریه عارف باشا نیک دخی بر امانیه کجه ایچ اولدیمین
مومالیله دلور باشا بولوبه ماموریتنه داند در سعادتله اولدیمین جید مومالی ایسک قار شقده منع
ایسک و در نسیان سواریدرینه دخی باشا یومی ایسک امینه مه وقت ایتمدین تیه ایدر ایچ رو کجه
کجه اولدیله و بولسا لولا یه معاقبا مومالیله دلور باشا دخی رو کجه حمید باشا یومی ایسک اولدیمین
دوبنده تقصیر ایدر که باشا یومی ایسک تقاضا اولسه ایچ ایسک او صوره باشا یومی ایسک
و سار بقنده ارباب وقوف ایله اولسا نه مذکرات موجود کیدرک دشمه میمانه تحمل ایچ بولسا داند
مقابله ایچ بیه چک قوت و جهتمده و مرزیه انصاف ده اولدیمین جید نیرا لده لونه یومی ایسک
کوبریسی ایچ قار شقده دمه بولدرینه تحسین و تقاضا حقیق اولسه انور ایچ موقع ایچ وضع اولسا
ایدیله یومی معلوم اولسه ایچ زلفینک لونه کجه ایچ موقوف ایسک و سولرا فیضانه جید مذکور کیدر

جوانی و تفکر متاثریها جانبدارانه و بر طرف اولیائی قیود عدم اطلاع معلوم او یعنی در طرف

اولیائی قیود بحکم قوماندهای دشمن طرفها جوانان در محول اولیائی و چون در طوایف بحکم تفکر حقیقی
سوان ترتیب ایندیک تفکر متاثریها جانبدارانه در میان اولیائی نهادن مقام عسکرانه علیه طوایف
جوانان یا زیاده تلفرا قاضی عاقلانیم کویستردیم و جمله قیود مذکور در صورت عمومی قوماندهای
یعنی سفارحه حربه در طلب اولیائی تقسیم و توهمی قیود بر قوماندهای محول اولیائی
کماندهای سفارحه اولیائی و نیز توزیع اسلحام ایلیایی صورتها و تفکرات سازه و چون بحکم
ماور اولیائی قوماندهای عاقلان اولیائی ملکه اولیائی یعنی کماندهای جانبدارانه خود بخود تفکر متاثریها
طرفه قابل رسیدن درجه معلومته مملکتی بولمانه بولمانه بر آنکه تمام اینها مباشرت زمامت عیسوی
و تفکر و قیود عدم و قبول و طوایف معلومته تفکر و قیود بحکم قوماندهای اولیائی و مریستی
ساخته از این تقسیم آید و اولیائی تقسیم آید طلب اولیائی کیرک کوند طلای و حاره
عارف پاشا طرفه مؤخر آید و شمار اولیائی و جمله عسکر و اسلحامات اولیائی محله کی
کونر عامه اوزره دانه بحکم در کفر او امرشیده و مدره و بر طرف اولیائی کی صرف دانه بحکم
منبع و طوایف سوا اهلک الدین موجب اسباب تقصیر در طوایف دشمن طرفها جوانان در طرف
سوان ترتیب ایندیک بدین استجاب معروفه در طوایف و قنا که روسیه قارن و اهل کفالت
ایله تقوی و سوان حجاب طوایف ایندیک ارتقا و انا اوضاع تفکر شیرده عبارت اولیائی
بنوبه توبه اجرای حرکت مقدر اولیائی بولمانه و اوضاع تقدر قابل تقدر و انا و بر کمر بولمانه
قیود عسکرانه مقدر از اولیائی بر موقع دشمن معلوم آید و کفر و اسلحام او را در کفر کفری مأمول

اولفند قطعه مذکوره نك اھالیسك اجر و لره النى زوى حبه الساعه اوله وقتہ طونہ والیس بولنا
 دولتا و صادره باشا حفته نك اخف راولفند منى ماریه حفته چه طرفندہ باب عالی ایله بالی بیره و ایلدی
 اجرای ایجاب صفتیم قطعه مذکورہ علیہ امور ایلدی تعلیمه لازم ایلدی بویولدی قود ندره نك
 صه ترتیبه و استعماله سکه کورلنده طولای اگر چه استغناء ایقلدی بیل کوزه الیه صده الیه و نك
 وصفه هینک مساعد اولدی بیلن تعریفه حاجتہ کوره مم

مذکور لایمده بالجمحد و درخاقانیه نك لھر طرفه تقویه ایله رام مدافعہ دشمه کاف حاله قومیه
 و طونہ بوینده منظم بر قوه کلبه داخیه بولند بر طه اولدی ایلدی ایلدی بویولور واقعا طونہ بویه کی
 برسد مم و معنائک استخفا مائده عاریه اولدی و ندره بولند بر طه حبه سفایک حبه استفساره
 باریه بیسی ایجوبه الیه تنظیم لیماندر بولنا می لهیته دولت طرفندہ بیه ای سنه مقداره نظما سفایه
 کوریدرک اجرای ایجاب صفتیم دولتا و صادره بویه باشا طرفه و صادره بویولور باشا ایجوبه و ایجاب
 حبه اولاندن مرکه بر قومیه موضوعی شکل قندره و ریاستی عیده حفته عیدانم
 نوجه بویولور اول طرفه عیتمه اولسه و طونہ بویک ایجاب ایله موقعه وارن و نك موقعه
 استخفا مد و رد وجه و سایر محله و دنیا ایجوبه لیماندات اولفند و نك کوشی ایله بویولور
 اره کی رضی استخفا ایله طونہ اوزره ایسه مباشرتہ اولدی متعاقبه افرودم تحویل و بویولور حفته
 وقوع بولور مذکور قومیه نك قیلدره نكات واقم قوه ده فعله شفا بویولور ایله لھر طرفه
 قویه ایله دنیلا و طولای ایچ یوز ساعه قریبه بولنا طونہ حد و نك سوری نك و بیه و بویه
 سنه موقعه مستحکم اولوب و طونہ قانیه بیلنک بویولور موقعه ندره رضی اوفه نك استخفا بویولور

بعد درك حاله در واقع سازه‌ی استحكامات شده و تجاوز اخذ به ساعد بولدينى معلوم اولينى كى
 استو حاكم عادلانه مواضع دشمنى و دياره موقدينه يا بتمين اول زمانه قرار كير اوله استحكامات دهن
 بوزنه طوبه مواصلت عا جراته صرح لغوز نام تمام بر صورت بولدينى و بوندرن اكلانه و بعضه لاريم
 محله ده يكيدنه استحكامات نشانه فوزه اعاده سعى و انتقام اولنده ايده مذكور قوسيونه بر ايندريك
 استحكامات نه اليوم نيفدى اكلان ايديديكى نسبت عاليه ريوانك معلوماته عليه لرينه حواله ايد
 و بواحواله ار كانه حربه رئيس سعادت او با شاختار ينك مشهور اينده انبات لاريم. بوجدور
 اوزره قوه كليده و افه تحذير ايديرلدك كنجنه ۱۹ شعبانه ۹۴ تاريخي مرور جواب عا بنيدنه
 زخمى ياز ليرينى و جمل بوجاره قوه موجوده فرك كفاينته كوده نرك و دشمنه غلبه ايد ايدرك
 اختيار ايدلسه اولوب مجرد تا جوس دولت عليه به صون درجه قدر حبه تا قظه اخيره اختيار
 ايدلسه و بوجاهم لدر لوفد اكار لوه كوزه ايديرلسه ايدى و ميا اكله مدافع اخيره اول و قظه
 قوه موجوده دنه طوبه جهنه باللك بوزنيمه بور اواز و تقويه ايديرلسه ايدى كه بونك ان
 عا بوره صربه حد و ننده نيگولا به قدر اولانه مواضعى قظه ايمك اوزره و ديده اخيره و اوزره
 عا بوري دهن نيگولا داخل اولدينى حاله ادر ادره طوزه قانه قدر سواضعى قظه ايمك اوزره
 زوجه اخيره و بگوى بوره طوزه قانه موقعى داخل اولدينى حاله ادر ادره بوشاز كونه قدر
 موقعى و قبا ايمك اوزره در سزده اخيره و سكرى در بركيه و استحكامات محافظ ايمك و لفظه
 احتياط عسمى اوله اوزره اليسى دهن دشمنى و اونه اكلسى ره دارنه اخيره ايدى ارباب و قوزه
 معلومى ادره جمل شديد اسميه و اكل كوره سيمه اولنه موقع معلوم استحكامات ننده استو مقدمه
 عرصه اولنايه عكران كلى شوبه طور سوه موقع معروضه اخيره كانه و دانه اولدغى قظه اولنه
 محاربان سابقه دولت عليه شديد قوه عكره سناك نصفه سله سالك اولدينى در و سبه نه

قوت ایسه شمدیکونه دونه بولند یعنی حالده کوه ایله بالکل بربرسه کیم سیدیک و بالغانه آسیندی
 و بورق ایسه بو قدر قوت و ارا ایله دروسه بالکل طونه کیم کیمون ایچونه رسما قوت ایله
 آدمی کوزده حقیقته ایله مدافع و مقابله کورمکینه طونه ایلی برده کیمیک سابه بولور
 دولت علیه ناک مسئله مانیسه ده طونه سوا حیدرم بولند بر یعنی قوت شمدیکونه ناک ده از اول یعنی کیم
 روسیه لیبیک بودقم طونه جهته کوردیک قوت عکس ناک مقابله مسئله سافه ده کوردیک عکس
 ایچ شکره ناک چوقه زیاده در بوندنه نکرده مملکت عکس ده بوقوت منظم و معادندر روسیه
 بودقم روسیه ای جهته کوردیه ایچونه اولانه نجات و نداد کاتیک درجانه بالذات ایچم اهورک
 دوله علیه ادراره بولنده ده اکلایسور دشمن قوت عکس ناک کفیت مادی ای شاربه
 مع نفی ناک حضرتینده « روسیه لیبیک کوردی ایچونه قوت ایچ لیبیک آدمی کوزده حقیقته سدر»
 چورسری ده انبانه ایچور بو کافار تو بزم الزده بولنده قوت ایسه بوز تسمه بوردنه عبات
 ایچ روسیه مسئله مانیسه ده واقعا یا ایز دو بریک طرفده کوردی ایچ سدی چوکه مملکتینده
 اول زمانه شمد و فرکی بر واسطه نقلیه اول یعنی ایچونه بوقار و لرد عکس و موات نقل ایچ مزی
 واسطه نجات دزیه که بره تم اسای نقلیه در اول وقت بونری بر بوقار و لرد نقل ایچ مزی کیم نجات
 اشک مانتز اوکده کورد مزی تهدید ایتمه اورد بر قوت احتیاطیه طونعه بونری و اجنبی
 مملکتینم خط حقیق اوستر بالیبیک تهدید ایتمه اورد بر موجود ایچ بوندره مسئله مانیسه
 منفرد ناک نا بولور و ندره عکس ناک عهده موزی و لرد عکس ناک عهده موزی و لرد عکس ناک
 انسان اولاع و بقده عکس ناک دشمن معادله اول مانیسه و لرد عکس ناک عهده موزی و لرد عکس ناک
 و بلغا رتاجه عهده موزی و لرد عکس ناک بولنده ناک مسئله حاضره ناک بولور

محاسبه قیاس بنویسند یعنی هیتت محترم دیوانه دخی تصدیق ایدر سلطنت سینه نازک
 قوت واقعا مثل ما ضیه ده که قوت عمر میده یک چونه قصه در فقط زرم موضوع حکمی طوبی جتس که
 قوت در مذکور لایحه ناک برضه ستم دخی بدگی بر موقع مایم ادره بکه مؤخر تخیه اوله رده طرنوی بولم
 آید یعنی دطرنوی طبیعی مستحکم اول یعنی حالده اوراد مقدار خانه حکم بولم در طامنده نای دکه برونه
 کلوب طرنوی با ضبط ایدیک و صکاره بالاسامع بالقائه کدی کی کوی نیر بولور اقل و قوت ذوق معامس اول یعنی
 و بر مفضل و بیج خدی طیب و اجعت ایر لکه هم معامس اول یعنی و جمله بید دیلانه بونور و کفده
 طرنوی ب کیده شوک ناک یا نزه سوینی قطیع ایدیک فقط نه بیضا هده واقع بر قریه اراوب
 اوراد مذکور صوبه اوز زرم ک کوری ب دخی بید کور بیسی تسیه ایلده و بکوری بیده کیده کوم
 ذ الواقع طرنوی ب کید ارج بولور و کفده کلا اراوبه بولمدر ز شویده ای شویده
 درتسه عتقه آجند بده کج و طوخریم طرنوچه ب کید بر مکن شوک بولم یعنی کج ز شویده بولور
 کیده شوک دسه ایدر ده طرنوی ب بنف بر شوک طریقه ده کار در که روسیه طرنوی ب
 احو بولدر ده کایوب بیدر ده کجا مند بوجاه نظر ایدر موقنیک اده طوتمکی دشنه طرنوی
 بوله و بر مایه دیک اول یعنی خدی القین اول یعنی کی بلکه ایدر جزئی بر قوت اوراد طوتمکی
 نه درجه تکلم اول یعنی ارباب فاک معاویده زیر ایدر موقی رو کف طغوز اوده جهت اولوب
 ز شویم که دشنه ای یا نزه نه مناسب مملایند که یک راک اوراد بولم نه قوتک ارضی المی یک
 قابلد ایته بومدر ملاحظه منه و دانما اوراد قوت طوتمکده برن استفاد ایلده کجه
 و دشنه بوضوتم ارضی الوری ایلدیم احویه اده قوت بولم منه منی رو کجه فرتم ندنه ادر ایلدیم
 مفرزه قان زرم کور سنده طولای رو کجه ایدر موامله کجه انبویه قوت ترسندک جنه طوتمکی
 حکم بر طبعه طبیعی مستحکم اول یعنی حاله از قوت بولم در طامنده نای دکه طرنوچه ضبط

اولسه اولدغنی جنبه قلمه شیدیه بالخاصه طونه عوم قوماندان بولسا احمد یوبه باشا دنیای مکرار
 لاجل المعایه طرنوی و تکوید جتیه لندیک مرد ده زانا دخی معلوم عاجزانه اولدیه و جود طرنوی
 استقام و بیدرک از قوت طرنوی حسب الموقع مملد اولدیجه سانه ایسه و لورالک حال تدافعی
 قوتی بکرمی سه اوتوزن بور عسکر اقامه موقوف اولدیجه اده بولسا و مقداره معلوم اولدیه
 ایسه اوراسی جویه اول مقدار شکر تفریحی غیر قابل بولسه اولدیقدیه اورا دیکر اسبابه خدایه
 می قلمی جویه مبرای علی محمد بد قوماندانیه زانا اورا ده بولسا دت و نور زاد اولسه و لور
 مکرار در سعادت یازدیجه ان طرنویم دت و لور بولدیجه تقدیم اولسا و و سالدیم دت و نور بولدیجه

بالفانک طومنی ایسه زانا در سعادت عاقد و بوندک جویه ادره ده بوندک جویه ادره قومه
 کتایه بوقوه احتیاطیه تربیه مقراریه طونه جتیه بولسا قوت اورا جویه کال اولدیجه جتیه
 بولدیجه بالفانک می قلمه قابل اولدیجه لکجه معلوم اولدیجه بالفانیه جتیه زانا طرف خاطر
 تعلق بوقوه بلبله نه اوراسی جویه مرتبه قوتان لومی و جتیه و غیره اوجایه مقاربا و سکر ادره
 یازده

طونه جتیه مواصف عاجزانه دتیقه نه بیدایه زانا ادره اوله معلومان موقیه عاجزانه
 قاعته نتیجه اکثر موقعی مکرار و با اذن طولانی و بعضه مجله ده فی مبارکه احمد یوبه باشا
 در لوجه سعادت او کسبه باشا حضرتی و ادره و نیک ارکانه جیه رسی بوقه میر بوا سعادت او قلمه باشا
 کوندره رک معلومات مکرره اخصال ادره ادره بوقه قوه عسکر نه تعبیه و آنکس مات تا قلمه
 اکالنه و کعبه ایجاب ادره مجله ده استقامت سالتیه و سعادت و لور مات غیر مکررک معلوم اوله

تعمد کوره ترتیب و اتمامه فوضه العاده و ابدیه کلمه کینه زیاده حسب الوطیفه می و غیرت اولسه
و در سه هر زده نه بخاوزه اقصی بنشای عکرونه خالی بر بر بولم ماسدر فقط معلوم اولدنی و مکرراً
عومه اولدنی و جمله بو ترتیبات ادم بولمابه سرمایه کونج تعبیه ایدیه ماسدر زده رده نه مقدر
بولدنی هر وقت یا اولدنی کی بولمابه زورنک دخی نمدیم اولسه و نوزورنک ایجاب ایدیه دوان
ظفر زده اینه و ملام و تدبیر بولمابه و هاجا تحقیق کونجه موقعی بولمابه با و اینه حساب ایدیه
دخی منظور اهل اولدر کافه سواحدک محافلده حقیقت بولمابه موقعی معرفه ایدیه مرتبه عکره حواله
و اجاب و جمله قوماندای موقع مذکور قوماندانیه احسانه اولدیه که بولمابه قوماندانک اجرائه اولدیه
عبارت اولدیه بولمابه اینه بو ترتیباتک ثمره سیدرک دومه مذکور خطی ایدیه سیدرک کونجه طوره
ایله رد کونجه بنشین واقع محلله نه بخاوزه فوضه العاده آر و اینه و بولمابه حوقده که و بولمابه
حاشیه ایدیه هر بیره قارشونج قوه مدافع بولمابه فوضه اولدیه ماسدر اوتد و ملام ایدیه مقصدی
بولمابه بار نیکی بولمابه کیمک اولدنی حسی اولدی و بولمابه حوقده بر لدره دخی اولدیه حوقده خبر و بران
حقیقه اولدیه بخاوزه دخی فوضه العاده حاشیه ایدیه اولدیه بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه
اجرائه ایدیه کوزده حبقار دخی بیایه بولمابه قوه اولدیه کینه دخی دها بولمابه حوقده تلفات
و بر ایدیه ده نه موفه اولدیه ایدیه و بر ایدیه دخی دها بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه
بولمابه قونک جنایت مقدمات دخی محتاج عرصه اولدیه بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه
دوتماده بروجع معروضه مطلوب اولدیه خدمت و شهنشاه اصل اولدیه دسه اولدیه طبعی بخاوزه
فرضیایه اولسه و فقط ایشوی دخی بولمابه اولدیه بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه بولمابه ایدیه
اولدنی و جمله احمدیایه لوایلده محافلده ایدیه اولدنی کی تارشوی کوللک و ایدیه ایدیه اولدنی و بولمابه
بروجه دسنگ مورینه فنا البورش اولدنی محققه اولدیه بولمابه اولدنی بولمابه اولدنی بولمابه اولدنی

بولدیفی حالده سالف انذکر مقصری اولانه محله دره تجاوزه مؤنجه لایمده و اوله بیله هفتی قویا کلایمده
 و اولجه رضی عرصه اولدیفی اوزره دشمنک بودفدک تدارکاته خارج از قور بولدیفنده حتی اولنا
 برهوه و یور و سیم بوت و دوه و صاله کی اسبابه تجاوزه اید لیلای شوی به تجاوزه مجور ایدی
 ایتمه و لغزه قدر او راده ده مهما امکه مدافعین طایف عسکر موجود اید بو طاقارتونیز اولدیه کوندر
 عسکر و کفنده سون لایم کلوب حال بوکه رو کضم بولنا نه تود عسکر زانا لزوم حقیق اید
 بید اولدیفی کی او مرده دشمنک رو کضم الت طرفنده رضی تجاوزه چاشقور اولدیفنده
 و او جه دره تجاوزی دهها مضرا اولدیفی کی سالف انذکر دشمنک زتویدیه تجاوزی زانا و فنا
 ما مول اولوب بر ساخته تجاوز بولنی رضی اهتیا لایم بعد اولدیفنده در حال یعنی دشمنک تجاوز
 ایتمک اولدیفی خبری اولدیفی ایش ایش باشا حضرتی رو کفنده بیلیم طوعی ایجه بولواتد عسکر
 کوندر ایتمه و بوقوت زتویدیه او ای حکیمونه احمدی بیس بولاید بیدره قار شوب
 فقط ادکونه او ای کجه دشمنک عسکر کینه اولدیفی خبر اندری جه رو کفنده کیده بولاید
 اوتیه کیم قدر بو خبر اولدیفی کی در غضب رو کفنده زتوی زلله سوقیه یاره برسه
 کورلی طرف عاجز منده ایش حضرتی لیسور ایتمه اولوب او راده اولی جه اخبار عاجز نم قوت اولدوره
 اوله رونلو و سیم حضرتی لیسور ایتمه اولوب او راده اولی جه اخبار عاجز نم قوت اولدوره
 مشایره اولقورده قالدیره ره ایجاب ایدند طرفنده رضی تلفات یازدیرلر اید اول وقت
 رضی جبار برسه کیم طامند بو قوعات عقیبنه شیده لغصه بولوا عسکر یعنی اتی بولورده
 عبارت اولانه صفوت یا شولانک لهر ایدیه بوه اوله ایجه قوتله او انقارده اوله وهم
 خد شیا نذکر محوسی اولانه اوله زاسم لایم جهولنه میدانه دیر طامند اوزره عثمانیه سارینه

طوغری سوره ایلدیگی کی دشمنک صباغ جنسی تهدید ایتدی اوزده و دینه بولسا نه عثمانیه باشا نه دخی
قوه معاومه ایلدیه نه عدله حاضر نسی اری ویرلسه دشمنده که ایکی یاده فرقه سوره بری دخی
لهم دشمنی صول جناحنده تهدید ایتدیک و لهم ده باقیه جنسی کورنمک اچونه نیه عثمانیه بار بارینه
طوغری سوره اولغده اوزده حاضر نسی اری اوارالعه بلامک ز شویم که دشمنه اوزرینه عسکر
سوره اولسی مجلسی عسکرله فرار یله قطنیا دیه ایتدی اوسورلی حمله مذکور سوره فرقی اولدی
نه بوره ابلاغ اولدی بلامک کدک شیده بولسا نه ساری فرقه بلامک اهدابوبه باشا نه فرقیه
روجه طوغری بولدی قطنیا و شیده ز شوی عسکر سونه بدی سز کونه توقف اولدی بلامک
جهان ساره نه بو حرکت افشا عسکرله دخی نفسی لامر ده اولدی حرکت تمور اولسا نه حرکت کی
صباغلام و فایده کور بلامک سوره مذکور امر قطنیا بلامک لا بو فرقه کورنمک موقعه قدر
ایلدی بولوب در و کفنده دخی اولدی که نه بوره اشرف باشا حقیقته کلوبه اوارده سوره
دشمنه سوارین ایلدی حوض شمس بلامک حفظ اوسر ده سز سوره در دخی و در اولدی
نامور باشا حضرت ملا عثمانی بلامک یورسه اولدی بلامک ارقه ایتمه بدی ایا عسکرله
اوقدر قوتنه فالدین کی شارالیه اهدابوبه باشا فرقه سزک دشمنه اوزرینه وارمک و سبب
اولوبه دشمنی اوزرینه حب و دعوت کندی الیور شیخ بر مجده محارب ایتدی سز سوره حقیقته
بجته اوله وجه حرکت ایلدی شارالیه نامور باشا طرفنده حسب الامر رای و تسمیه سوره
اول وجه ایجا ایتدی و متعاقباً دخی در سعادتجه بر بلا نه ترتیب سوره بلامک
ارقه دشمنک اوزرینه اولوب شمدک دشمنی اوارده اویا سز سوره لازم کلج ااره
بولدی اولدی عثمانیه باشا حضرتینه دینده حرکت ایتدی اچونه اوردیله اولدی سز سوره
ایجاز ویردیج فرده رویه لیک تیموقه نایب الی قطنیا نه تجاوز ایتدی در سعادتجه

اخه اولنی دروسه لیسک بر ایگی کونه قدر فیاور دینه دره تجاوز ایم جلدینه در سعادت دینه عثمانه
 باشایه رضی یازلی خلد مشارایه عثمانه باشانک حرکتی بر قیو کونه طبیعی تاخیر و تشدید باوریم
 الهیته موقعی مشارایه حال مطلوب باوریم بطونسی اهرم و الزم اولدنی بقیضا ایدیم
 بو بایده مشارایه نامعه و در دین باشا حذرانی اقتضای اید عثمانه باشا حذرانی باوریم حکوم و لازم
 تعلیمات اعلیایه او تعلیمات در سعادت و عدم ایدیم دشمنه باوریم انک الهیته تقدیر ایدیک
 اورانی بدیضه کجورک فکریه دفعاتله هجوم ایدیم حمد اولسونه سزایم و طسه و اشوم نودره
 دشمنک صیغ قیادی قیرمه ایدی اگر امر قوماندایه مدخله اولسه اولس ایدی ده هالک ایدی
 ایدیردیگ صورتی حرکتی مختار کله اولس ایدیم دشمنه باقیه طوغری ایدر ولیه فرایدی و بو حال
 اربانک معاویدر نه چاره که اورا قدره امر قوماندایه مدخله ایشی بقدرنک کسب ایدردی
 اونه بویدرر چونکه عاجزلی سالت العریضه صفوت باشا لوانی عثمانه باشا رینه حرکتی ایدیردیگ
 او جتورن لهر بر موقعی لایقیده بیلده کسره خلیفانک اختیار لری رعونه عسکره بیکدم حرکتی ایدردی
 نسیخته ایدیم و بو خلیفانه الامع اشعل ایدیم بیکجهاری ایدیم جدید ایدیم نسلج ایدیم و غیرینا
 قرنی رضی سوره ایدیم اوزره بولس ایدیم فقط بو طاق موفقه اولدیمه روه اشوقره دیکر قوماندایه
 ایدر اولار شوی طاقه حکمته ایدیردی و اشرف باشا حذرانی رضی اولدیم ایدیم و بو رده رده
 هیقویه برندی بو هر رده در کفده بولسناه سرباد و حساب ایدیم سعادت نلویات نیک
 اشعار و اخه رینه منی در کفده قوت قالدیغینه دشمنه انک طاقده کجکه سالت ایدیم اولدیم
 عسکر تیز لری در کفده کیریم شکله ایدیم ایدیم عسکر تیز لری مایه بولسناه ایدیم

اور فرمایا جو لنگہ در عقبہ اور ایک سو قہ مجوریتہ حال اولی ابنہ یوسف ایک دیگر قوام اولی
 اور اردہ بلا استفادہ وقت کجوری دستہ بدلانہ ویر مکملہ و در نوبہ حال و قوتہ ذاتاً
 عرصہ اولدیفی کی عثمانہ بازارخ بولساہ عکرده مرتبہ کفایہ ده اولمغله دشمہ سلوی جرخزہ
 طرنوی ید دخی طورتی و باقائہ ایدر لری بونک اوزربہ صفوتہ باشا لوانسک ایچ دیوری
 قازانہ کوندر بر اچ اور اسی طوندیفی کی عثمانہ بازارخ قالاہ عکر دخی نہ در سعادت طرتہ
 اسلمہ جرتہ حرکتہ ایندیلمہ اولدیفی عکرده رده خیراندی و دہی غرازدوہ بک رفاقتہ
 ادر نہ جرتہ دشمن بکلمک اولانہ جرسی سواریدر نہ اور ادرہ توفیقی طرف شافانہ بدہ اسلمہ
 تضرلفنہ بازارسہ اولدیفی حالیم مؤخر اروف باشا حلفتر نہ اور ایہ نہ بقدیم عاکر قوم
 شرایہ جرتہ طراندہ ملامتشی بہ انعام و نسمہ ایکہ مؤخر بونک و شندہ بولساہ دیگر
 سواریدر نہ در سعادتک اریہ مجور ابالقانک اوبر بوزینہ سوہ اولدی دنگ بوسرتہ
 ایدر لری اوزربہ اولم قیور اوفخ مذکور بلانہ نہ شایح حنہ انجھان اولانہ بقتن ک امید قوم
 و دستک شوربانہ اماندہ بیجول الدنہ جبقار لاسی ^{مختص} مدخلہ سی نہ مانوورہ
 اجلاس مختص نسبتانہ لایم ججرائی و ہدانا اجمار انمید شرایہ ہنلاہ و ردف باشا
 بالاقناع فرقہ قانی قریبندہ نہ عثمانہ بازارنہ حرکت مختص احمدیوبہ باشا حلفتر نہ امر
 ویر لری وارنوعہ طوزوہ قانہ جھنہ دخی اودر قور قور قانہ بقدیمہ اور ادرہ بولساہ نصفیات
 مذکور احمدیوبہ باشا فرقہ سی ایدر لری عکر ادرہ بر لری اوزرد اوہ دہ بورلہ طوزوہ تانہ حرکت
 ایندی لری و حنہ شندہ بوضع طرنوی تضرلفنہ جلیبہ شرایہ انا حلفانہ دخی حاکم اولد قنہ حالیم
 عکر نہ صورتہ ادرہ مذکورہ ایدر لری تدارکات مجوبہ عثمانہ بازارنہ کوندر دہ و بونہ کجوری

در حدیثی یازده فقط لایقند چنانچه اسبابی نباشد در سعادت و شادمانی
 مانای وقوع بود و اخبار و زین بود و این تا خبر اولی که اگر بوما آورد
 اولی که بولغی و نجات موله قادی و غیره بود بواج سنج حسه انحصار
 اولی که بولغی معلوم و مهندرس بون متعاقب شنیده سالم با تا اولی
 جمع و عثمانی با راه جهرن اولی که قوت ضعیف بودی که عثمانی تا سناک زانریان واقعه
 لایقند اخبار و اینک اوزره بوما آورد تا اجا جارد سناک را مفضله سناک قدره
 عورتی ایجاب آیدری در سناک اوزره ده که انهاراننده اخبار اولی که سنی بیا
 کس قوت ایمنه بداد بر عهدی بودی ایوم تا عهدی لایقند و المرم

والص لایق مذکور در انبیه بولغی که عا جرائه بوسه اولی که شنیده او توروم سناک
 ترتیبات و اجرائات ایوم وجود عا جرائه در سناک به زیاده موقعی طولا ایوم حکم و صوم
 اولی که بر قری سناک قلم کرده قیاسی قادی قلم را ایوم زانا مرتبه سناک مرتبه سناک
 اولی که بوند بر مدافع ایوم سناک ایوم ایجاب ایوم بر ارد ایوم ایوم سناک
 قلم کرد قادی اولی که سناک ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم
 رکل ایوم و بینه عثمانی سناک ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم
 سنی بون ایوم سالف ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم
 بولغی لازم کلور ایوم قلم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم
 بوده بالک سناک ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم
 ترتیب و اخبار اولی که سناک ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم ایوم

کسب و قوف و مه اومار اینجه بولدیغیم و روسیه لیک دولتمخارتمه قوعدی
 خارحصه و عارناجید و درصفتده بولغار واسطه باقائه خاور اینجه حسی اولمسه
 من بیک طوغری و بیک صدارتانه برانه رایی حتی سلیبیه حشمتی ادرنه جهنه
 کوروب استانبولک حقیقی سابقی اصلاح ایدیه اولمقدور شواخصه عارفانه ملک
 شایانه تقدیر اولمسه محکمه شری بونجه ایله اتهام اولمقدور جا ندیقه تاسیف ایتمک
 قابل دکلدر مکرراً عرضه ایدیم که سولک کانه لمونکدر اولمک بوجوه اهلایه
 کیدر حکمنه حاجت کوریده هم و معافیته کیدیمه محظوم مدار اولمجه بوجوه ذاتا
 اورادم بونجه و صکره حبس ایدیلره اکر روحیه خافی اهلایه مسکمه بالایه بونجه
 اولمسه اولدیغی کس رها ایجاب ایدیری تسلیج اولمجه اوزره برتقدار اکر رضی در سعادتده
 حبس اولمجه ولایت کوندلدر و هر صورتده اهلایه اوی قظر نه می و غیرتده زان
 کیدر و طور طاشدر بونجه بزرگ اهلایه ایشی بایه عیال به عیالده موارددر بونجه جهته ملکیم
 هاند اولدیغی لاجیره رضی ایجاب ایدیلور خورانی عرضه ایدیمه ایتمکده ایتمکده معلوم
 اولدیغی وجهه دوامه ایدیلور اید خدشده بوسه اولمسه ساکلمه در کوبه و نزول اقدارده
 اسقاط ایدیه بر عینه معلوم بولمسه اولدیغیم خبیه سایه و حیوان حسابله ایدیلور ایدیه
 رها کویانه اتخاتم رمان کلمه ایله ابا و اجداد ماح لهانه کانه کیمین کی لغم ایدیه ایدیه
 کیمی تیغ و تفصیک ایدیه حانه و بره راج اولمقدوره ریه و وطنه قربان اولمجه اولدیغی
 ایچن مجرد بولمسه اتخافه آرزو اولمجه تزییه و خانلایه سینه لرینده کدیمسه (و لغم ایدیه
 حبسله شهر یا ایدیلره برورم) بولدیغیم و لغتمه چمنن بادشهر ایدیه ایدیه ایدیه

کرامتداره جناب شریاریه سوبله معالفتار بوختمایه اختیار و مالک اولدوغم یالده
 برجانلی آنالرم کی و ظلم بولنده دبار شایم اوغوزیم اشاره انضامنامه اولدوغم ساید
 نسانه معروضه ربه برسی انفاذ کرکتمه اوغارلمه و بونک بر حاده سی کورمک و کره سی
 رو شیر ملک ایله اوغراضه ایله نام اخصال کره زمانه بونمه توبه حرامم رو او کورنده
 لهج بر نظر انصافده تقدیر اولدوغم بقه بر صورت کوریمه بید بونمه نسانه بونمه و بونمه
 نه در اولدوغم تقدیر اولدوغم بقه قباضه کی کوریمه ایله نام اوغارلمه ایله اخلاص اولدوغم
 انواع حقارت خطیمه ایله حبسی و توقیف اولدوغم بقه برده مجرد در حادده ایله حق سنده
 ایله کی کلمه بقه اوغوزیمه طرفه جازیم سز و انصار اولدوغم بونمه یا عدا و جوار اولدوغم
 اجرا ایتمک بر صورت غیر ایتمک در صیانه ایله در (عدا) لفظک معناه بونمده نسانه
 اولسانه مقصود شومیم رکنه لهر برده سادسانه بونم خیمانه و بالکل اولدوغم نسانه بونمه
 بر حور وک خانه و بونمه ایله بر تقدیر برده مالک اولدوغم ایله و حال تعبد ایله بونمه
 و زانا ایله بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه
 انصافه مزاجه رو ایلم و زانا ایله بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه
 اولدوغم ایله بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه
 عدا و بونمه ایله بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه
 حضرت تریک لهر حاد و کارده بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه و بونمه

Belge 3

طوبه عموم قومانده سليمان باشا لده باقاهه قومانده احمد ابوبه شاه
۱۷ تریه ۹۵ تاریخده بیکبلایه امرنامه صورتور

احمد اردو کاهنه توجهاً ابود عثمانیه بازار لده حرکت ایدورم روده باشا حفظه همقر
اولاه مانوره حقیق الیه سره دور معلومات ایتد الیه انک اخیر زره صکره حرکات
مقدمه به مباشرت اولونه اوزره شمد بده حاضر بولمکر لرد من اخصر و بولکونده اعتباراً
مانوره مزه حاصل ایدیک نعلفده طولای موقه شامه و فریخ بوغاز لرینج که ده بولر
احمد اردو طالق قومانده به بظاید لیکنده قومانده بولمانه به بولوا حسه شاه بونده
بیلد طوغز بده لوقه بوجوه مرجعت ایتدی اخبار ایدری عرصه ایدرم

Belge 4

احمد ابوبه باشا اردو سلیمان باشا به شوالی باشا لده ۱۹ تریه ۹۵
تاریخ لغراقام انک صورتد

تغراقام حالده اشد دخل ایدری و تریه اینه قوند الیه موقعی و تعاقباً طرنوه به ضبط
ایدکده بکون عبودوه و سادی اوزرینه بوردو مکر خرم ایدری بیلمه او هرده محمد علی باشا
اورخانیه ده لوقه اوزرینه توجیه حرکت ایتدی و بوراده که قونان دخی ایدری بولری
لر و ملک توجیه ایتدی و قلمه روف باشا حمله ندره بر ایدری تغراقام دخی ده اینه اینه
به الواقع طرنوه قونان صکره عبودوه و اوه اوزرینه حرکت موقه ایدری خارج بورده که
رسمه قونان باطبع بیکبلایه جور و او هرده بوراده دخی ایدری مکره اولد جفته عولیه بولر
موقفه جلیله مستطدر محمد باشا اوزخانیه تران ایدر محور اولنه کوره قونان اولده

توقیف به حرکتی ظهور اولی و دومه بر از هوا اوجیه ایچ، سول جناح موقفی گزه سلیم اندره حیدر
 لخواه عدم معرک سار موقعدی کویستری ایله زانه عالیله جنه بک اعلام معلوم اولی لازم کلمه
 اوزره بوراره قلمه اولانه قود اشکریه نه قرار کاهده که بیه لئی کورنده مغلای صوفیه
 اولدقه سیرلده ایله رکل کیردیله قیدانه میجه جلاله بولنیقی اکلایک بنایه
 بوراره که رشه قوت بولنیقی موقعدره قالدیج اوزر لرینه لیدان کیم شک نکره قابل
 اولنیقی کبی رشه بورایه دیگر بوقته مباحیم قیام ایچ جاک اولور ایچ چونکه قود موجوده مزاج
 جلدی رشه قوت و موقعه قار شوفر ایله اولوب وضعیت و تعبیه لرینه تعین اولدق
 قابل اولنیقی واختیاطی رضی بوقه حکمنج بولنیقی جینه مدافع دهن شکل داور کدای ابرلار
 اوزرینه کلمه اولانه رشه قوت اورانی ضبط ایچ جاک اولور ایچ بورانک ایردیسه
 اولانه قارلوه و ذله جبهه لرینه بولنمزه ایچ کلمه ایچ کلمه ایچ قارولاموه اوجیه بوراره
 عکرازه یا خود عه الحاص رشه قوت ده ممکن کورنور

Belge 5

اهدایوه باشاده مقام مکره ۱۹ تشریح ۹۴ ده جواب
 تلفظ نام ده دور

۱۸ تشریح ۹۴ تاریخ و شرح تلفظ نام امیری الندی حرکتانه شورده حضم سلیمانیا
 حضم لرینه روف باشا حضم لرینه حضم حوا نام صورت زبیره عینا ترقیم واقعه ارایه بورا
 قود عکریه وضعیتن یازی ایله عه رشه قوت مکره کلمه کلمه کورده حوا نام ده رضی سانه
 اولنیقی اوزره زانا بر اساس اوزرینه ترتیب و تعبیه ایله اولوب اول کدن مدافع نقطه اف
 رشه رشه بولنیقی دیزم عکر مقدا اول نقطه رشه هجوم ایدر ایچ کلمه توقفه مجور اولدقه محله ده

قالوا بوجوه مؤخره رضی وضعیبری تبدیلی و تعدیل ایلمه مدیک جنیه الآله مذکور محذوره و
طوبه و نضک دانه اهل الذمه محسوس و مقید کی اولوب بوکره برتنده صوتیه جنیه و اول
طوبه احتیاطی رضی قاطسه اولدغی عرصه اولور

Belge 6

اهدایوبه بیشاره مقام عکسیه و سایر باکسائنه

بوراجه وقوعه حسیه بو قدر دوندیه بری روزگار شدتی و صغوفه سوبه برار قارد
باشلادی شیده سارده مشوق قار با اوزر و صغوفه زیاده شوایسه بوراره که عکس
شد کی موقعدره بارند بری و طوبه له اها دناک رضی حرکت و نفع پاک منقل و بلا غیر
اوله بقدر چونکه بعضی زملکهای او بنوش و بعضی ده فروجه زمک باه تیزینه
هارده در اکثر مودنه ایزک بولدی زانا بیک فنا اولدغینه قار قار ایسه انیلوه
قابل اولور بنادهیم اوله وضعه کورینه جله عجزی شدیده عرصه ایدرم
۷۷ لکه سیدیه

Belge 7

اهدایوبه بیشاره سلیمانیه با نا با ایلوه ۷۷ لکه سیدیه ۹۷
تاریخ طفر قناره ملک موریدر

بوراجه وقوعه حسیه بو قدر بری ایزلادی ایله قار لوه آرد شوره که در بزرگ محافظه تقیه
اولونه و بری قاشم مقام حسنی بیک رفیقینه قار لوه ده احتیاطی اولور اوزره اوچ بوز کور

موجودی اولاده ساریک معادن ده بورجه بوکره موهودی اگمال ایدینه شیخی اردو ایچی ایزنه
ایچی ده بوجه بارجه هوامسرح اندیج حالج بوراده قارلوه به حرکت ایم جعفر در اگر طرلوه
وسایه طرفینه اجراسی مضموم اولاده حرکت تا خدایتی باخورد مانوره دکتری یسه هونک
موسک مسرح سه زمانه تمام بولفر اولوبه بوراده که عکسده بعضی فرودها زملکری
اونفونز یا سیه دبندی ده خصوصیه ادرته قولده بورا که زمک بایه سوبه جارد ده
قالسه اولدغنده دروایت اولدغنی کی قار ز باره جم باصیر ادره عکری بوقار یوده یا سیه
وطوبه له اگاد ندره حرکت ونقل ایدرمک نقل و متغ اولدغنده بویج که قرار دار دند
اشمار جوری متناذر

Belge 8

سلیمانه باشاده احمد بوبه باشا به جوانا ناز بلاه ۸۸ تریه تان ۹۴
تاریخی تقریفاً نیک سورجه

طرلوه جهته حرکت مانوره سی لهرن قدر ندله ایدی ارج بو حرکت محمد علی پاشا اردونله
ایرولیده متوانه دوزر طایندی طونه شرفه اردوی اینیم کلدی حالده شایه ورنیه
ترن ایدر کیو چکلدی و شندی ده مفرولا در سعادت کدی قمارا اردونیه برفد اگاد
و مقدر قوماندان بولوب ایدر یه خربک قوتی ایدینه بیلور ایدر وادوقه قدر شمانه
پاشا حفنری ده برخطه به اوغرا مزایه مانوره موقع اجاب قونه جوه اولدغنی و سیه
مانوره متروک اولوبه هوز خط حرکتک مول جناهی یعنی قمارا اردوی ده ایدر یه
ایدونله تا خدایدی جوانا عرسه ایدرم

انفصالده صکره بر حوضه طوبی درها جیقلده بونون ادرجه ازاره سی مکل اولدنی کی
مادامه که بر نیجه قطعه و بر حرکت ایز می جکر اوله قدر زیاده طوبی طوبی بر نه رضی
لرزمی بوقده بنارجه طوبی بر مقتدری رضی آغی آله رضه تحفیف بار ایلرله رها فاسه
اولور والحاصل بونو ایسی نتیجه بولدیجه و قمارا و ایزلاری موقعه زنده اولدیجه صاخ
وصول، جناح موافقی تخیه ایدر عکمه اوده اولو اعتقادین بولدیغنی جوابا عوده ایدر

Belge 11

اصدایوبه پاشا ربه سیمه پاشا جوابا ناریلورده اکتانویه ۹۴
تاریخ تلخافنده ندره صورتیدر

جمله ۴۰ تریه پاشا ۹۴ اوتی ندره عکمه آغی حکیم ایز اولو اعتقادین حکم
لکه بوفار و دره طوبی سیمک تدبیر ندره عاظمی دستنده کون موقی و کون وضعیتی
بر مکتب کی دکلر انر جاده اوزرین قشیم اعظمی اصیاط محکمه بولدره ایدر ده کی عکرازه
قره غول کی تبدیل ایدر جده سیکر که مربوط و ز مکتب کی مکتب بزم عکون قائم قره غول
مکتب بولدیغنی حال موقه و کیکر که اصلا ارتباطی اولدیغنی کی آغی ایچو، حقیقه صوبه بولدی
بوقدر باکلیزیران طومنده یانی بصد محکمه شدیدنه ارقه ایدر زاده شینور طوبی
زباده آغی داوره قولم کی عکمه بر آز کبر و انوار ایز عکون افشا صوبه بولدی
عکرا بجه کبر و کیده استقام یا بجه دهنی جاد و قورمه و زهر صوبه ایدر ده که استقام
ارقه نه قوشمه بولسانه بون جابج کلا و ندره بجه بر یا بجه دکل بران طومنی جاد و قورمه سینه انقدر

تصویر اولدیفنی اولک نفر افرده ده بیله ایتم لکم زانا حکلمده طور مقده دهها کوی و خاطره
اولدیفنی کیم اولک کلار اصل مقصد لرحال بو قاروره و تبذیع مکله اولیانه شود وضع
طوتجه احوه تدبیر امور اولوبه بو وضعیه و هیئت تبعیه ایسه مقدماته عالیله طرفده
ترتیب و اختیار ایسه اولدیفنی اولدیفنی کیم تدبیرک ده کیم اولک نفر افرده بیله ایتم دهها
بالدانه و کرانه حکمکله نوی دیکجه سنه تصور و تنبیه یورطه اولدیفنی اوزده بر دیکری معرینه
طریقه ده عیال لازم اولدیفنی تکرار ایضا و ایله دیونهورک اجرائیه ارتقه تردد و تاخیره
محل قالدیفنده لهماه امر ویرمکزه ایضا ایتم

Belge 14

فراخارده : بیله ایتمده احمد ایوب بیله هولیا با ایوبه کانونده ۹۲
تاریخ تفرقه لایحه لایحه

۹۲ کانونه اول ۹۲ تاریخ دندردن تا تفرقه لایحه برشی کلایه مردم شیفته کیم ایله
دسته کانه طوتجه و مرج و ایشیک تکرار قار افرده جود و نگاه ایله ایله احوه عیالده
امره هم نفس بولدیکن ایسه اولدیفنی قلمیه دوام ایکن و جود مقامات عالیله
بیله عجز بولدیکن دیونهورک اجرائیه تردد و تاخیره محله قالدی دیونور شیفته طریقه
دسته کانه ایله کیم مواینه عیالیه کیم بولنه جعفری عیاله و ایشیک ایله هم

Belge 15

تشیقده
اصحابوبه یاشا خفته نه سلیمانہ باشا به جوابا یازیلار ۹۴ کانون اولدو
تاریخ تفرقه نه صورتدر

جواب ۹ کانون اول ۹۴ تفرقدهک بعضه محکمه اکلایمه و بعضه محکمه خدیوینار
دیوره طرفی انکار اتمک عتہ اشغالدر و سیل باشا یازدیگر تفرقه کتم و بعضه
اولدر اجراسیم تاخره محک قاطیایه قصور ایته اولدورکن اولدو ایستیلار و بعضه
انک اجراسیم بعضه یاشای موهای اولدو بالقاءه قوماندانلغه منورینا ایزیدر بوقس دشمه
شیقه کیدی اجمعه امری دکلدر و بو یور برار طرفه کزده دکل طرف یازدیگر ایزیدر و برار
ینه اجراسیم عرصه معذره ایدیلور بنا اعلیه وقع و خینیته یازدیگر عرصه بالینه به حاجت
اولدو قوماندانلغک یاشای موهای اولدو و آنده ناکوله ایدلدی ایسه دیکرینه احواله امریم
تردد سورلسی تکرارتم و موهذا مذکور تفرقه قانونله عرصه دانه قسنی رد و ایشده اولدور

Belge 16

سلیمانہ باشا نه
تشیقده دیوا اولدو باشا یازیلار و مالارده که
تفرقه کئی سخته ایزیدر ۹۴ کانون اولدو
صورتدر

اصحابوبه شیخ خفته نه تفرقه قانونله شیقده قانونله قابل اولدیغی بیلدیور سور اگر شیقده
نرک ایتم جان اولدور اتمک یاوزرد و انا اولدو حقیقده ایشده دشمه بیز و اولدور نرک کدر
عاجزله شیخ التمه نه لورله بوردره یازدیگر طوعوم حکمت ایدوروم ایزد بورلر ایلدو

هم از لاری و صوفیه آره خرم که خطه اند انصاری تقوی و هم ره شیقه اردونک صول خاصه
رحمانه صولده واقع در بند قبه شده بد اید حکیمه جمالیه خیر احمد ابوبکر خنده به سیم
زده به حیدر زک دشمن استیلائی تریع فکره بولسور و بواعتقاد اید قوماند اید به
اکلا شیبور فریق اید قوماندانک سزه نوهی ای اعتقادیم بولسور بر ص بوبیم اول
معه لغه عبرانی سبعا اشعار ایدری منظره در

Belge 17

سیما به پاشا دره احمد ابوبکر پاشا جو با با از پاشا به مکاتوبه اول ۹۴
تاریخ لغتنامه به صورتی

ج ۴ کاتوبه اول ۹۴ زان حالیدی شیقه ده که حکیمه وضعینه حدیره سید قومانه اید به حکمی
بالدعاته یازمصلحت اوزینه استناد حال و سزایه مامور فکره امر اید بکفر حال استخلاف خود
و سیل پاشا بر سفره لا تعارف یازم ایدیم چونکه بوجه نسبت حکیمه نه فکره مخصوصه استباغ
شده به قدر اولدین کی فدا ایدی البتة غیر جائز در سزک و سیل پاشا به مخصوصه سفره به تعریفی نه
آلویه جل انیمه کلک اصول رسمی مخالف اولدین و جدا نا اعتقاد بو جلیسک مراد کنه بالقاب کیدی
آصوه دکل و حکمی کری آلمو دکل ایدی ده نه ایدی اگر تقیه ده بر حضور کور دیکو اید به رضوی ایدی
مناقاته اید وقت کیر بر جک زعناجدر وقع و جنبه یا سیه چه معاملات شده به قدر طرفه عاجزیه
حدوثه ایتماسله منقو و حکم که نوی دیکه تغییر بک سزده طور ایدی مدعی ایم کرایه تبدیکه درک
و سیل پاشا و با بر دیکه نه رضوی مقام قائمقا میده سزه ویر بر کندنه اورده وارد اولدیه اولد
استباغ حرکته لازم اولدین جو با ایدیم

نام مقامی
 عبدالوہاب باشا حضرتی
 سرکار وفاق باشا بازا بیلوہ ۲ کاؤنٹر ۹۰۴۲۹۰۰۰
 تاخیر تفریقہ تک صورتی

بورا درہ کج عکس صورت تبعی و موقعہ تک حال نزو عالیہ ہم معلوم و بونیک اصلاح
 و با تبیہ و عکس شدیک بر لہندہ قندارہ لسی رضی منک و جان اولدی بید عذر ہم مجرور
 و حالہ طر نوہ اوزرینہ اجہاسی بقور اولسانہ حرکتک رضی تا جہ تبدیک اعلیٰ اوزرینہ اگر زیارہ
 فار دوشس عکری بوقار و لردہ طوقہ جوہ لازم کلا تدایر حفرتم قوماندا انہم جہلہ سلیمانہ
 حضرتیک رای واری سوال ایندی ایم عکس اولدوہ فضلہ طوبورک اشہم و ہوز جہا در دہ نولہ
 ادرتہ قولہ بولرینہ براز کیردیم النی مناسبتہ جہا عکس اوودہ عکس رائدہ اولدی بیا
 اینہ و عکس کیردیمک بر لہ ہم طوقہ دہا کوچ و می طرح اولدی کیر مذکور طوبورک
 ہ بولرہ حکمت رضی عکس افشاری بوز جہی بدہ ہانہ بولنہ و انا شوضع و تبعیہ شایہ
 طقدہ ترتیب و اقتدار ایدہ اولدہ منی بدہ کرجان مناسبتہ تدبیر قہم بولیم بکندی اعمال تدبیر
 اینک و ہم رہ بولرہ شردہ اردسہ موقعہ بدہ صوفیہ جہا بولرہ وسطی اولدقندہ بورا درہ بولنہ
 اوزرہ بالذاتہ بولرہ کلندہ عبارت اولدی بیا جہا بولرہ بازم بونک اوستہ روہ
 طوقہ بدہ طوقہ میرلوا و بیل باشا کلمہ اولانہ بر تفریقہ ہم حقدہ عدوہ عروبانہ ابرار
 با شای موہی ایلہ فر نفلک ایلہ بالقانہ قوماندا لفقہ ما مورشی زہور ایلدین با بیلانہ بولیم بولرہ
 رای و ہا لغسی سوال ایدور دہا بولرہ کلدیکم مرددہ شایر ایلہ بیلانہ موہبہ با شہ مقالاتہ
 حال حضرت لہم ایدر کی ہم نہایتہ عکس لکے توی دیگر جہنہ ایدلانہ شومعالمہ تحمل حقیقہ
 رضی مضر اولدی و اویلا لغرف الایہ امیر قوماندا اینک مکتلہ اولدی جہی جہا اوزرینہ
 حضرتینہ تعلق اولانہ بولنہ بولنہ بولنہ بولنہ بولنہ بولنہ بولنہ بولنہ بولنہ بولنہ
 و ہا دریکر بولنہ اجہای و لوری اویہ مضر بولنہ ہم عذر ہم

توقف
عسکر رؤف باشا دره احمد ابو بیباشیہ رأس کلا ۱۰۵
تاریخ تفرقاتہ در صورت

شوار الوہ شیخہ درہ عسکر قرینہ اولیٰ من مراد پور دیفہ و مسلم اولیٰ درایتہ و شجاعتہ دولتی
مقتضای سنجہ بالقائدہ قوماندانہ متعدد بولشویک و غیر ملکیوں علی اولیٰ دیفہ لایا ارتقاء لایا بیباشیہ
حفظتہ بالاتفاقہ اور قوماندانہ دوام و تباہی بولشوی بالخاصہ تھی ایدرم ایدرم

توقف
عسکر رؤف باشا درہ ۱ کانوہ اولیٰ تاریخ تفرقاتہ درہ جوباشا احمد ابو بیباشیہ
کلا ۱۰۵ کانوہ ۱۰۵ تاریخ تفرقاتہ درہ صورت

سردی انانہ تفرقاتہ احمد معہ ایدرم بیابہ سو بیابہ صورت اخبار شاہانہ بہ موجبہ اولیٰ
وارد خاطر جاری اولیٰ بنا ایدرم بولشویک و غیر ملکیوں و غیرہ اورادہ دوام رخصتہ
پور لایا م موجبہ وظیفہ نہ اولیٰ جی ممانہ عرصہ ایدرم و جوابہ بکلام

توقف
احمد ابو بیباشیہ عسکر رؤف باشا جوباشا بیابہ ۱ کانوہ ۱۰۵
تاریخ تفرقاتہ درہ صورت

بیابانہ بیباشیہ طرف ایدرم درہ شکوہ قوماندانہ بولشویک ایدرم اندک تھور و تیسرا تھور
اجرا ایدرم بولشویک زان معدلتہ ساتہ ساتہ بیباشیہ بولشویک بلکہ اولیٰ معاملات و مذاکرہ
ایدرم تھور اولیٰ معدلتہ و درہ نہ ایدرم اوقیانہ طبعیستہ اولیٰ دعوای ایدرم تھور

ایتدیگ اراج اعجازی سردر ایتمی زومی قومانانہ شایله رضی بار لفظ عرصه معذرتہ بجزائے ابریم

Belge 22

بجده زوده
مابیه باسه کتاینده احمد ایوبه با شایله ۵۰ نالونه اول ۹۴
تاریخ تعارفنامه زنه صورتی

شیقه بترک ایتمک بقنده بولونقدی مسووع علی اولدی شیقه بولما دشته ایشیورایه دشتک بولونقدی
سوقه جیته و زده صوفیه دده طولوشنه حاجنه فاطمه زهرا طوغریک بوج و ایلنه اینجی رضی بای
اولمده مدهلمه شیدیه با اراده نیه سوال و تعجب اولوز
سید

Belge 23

احمد ایوبه با شایله مابیه باسه کتاینده جوبانیا زینره ۶۰ نالونه اول ۹۴
تاریخ تعارفنامه نیک صورتی

شیقه بترک ایتمک سوزله بک یا کلسه و عرف عرفی باندنه عبارتدر دشته شیقه بولونقدی اجمعه
جائز اولدیغی جود غنیم معلوم اولدقدی بقیه سدیج رحیم عکری کریم حکیم برلزه طوطقنده
مکمل وخی طره و فیه صید طوبدی ایندی بک غیر مکنز بنا عید اوننده بولونقدی اولدی
بر اراج بیدورد اینسیریه اجماع عرصه معذرتہ بیداییم کیفیت دوده طرف قاطعاً عکری
رضی سوال بولسه اوزرینه اولد بک عرصه ایندی بک ایضاحاً، بالاطع معلوم علی اولمده خفته تکرارینه حاجت
اولدیغی معروضدر

عمر قاسم روف باشا دمه احمد بوبوشا به کلا ۷ ط نونه اوله ۹۴
نا رنج غرافقه نك صورتد

بالقائه قول اردوی انجمنون قوماندانلغنه فریبه سار قلم و بل باشا حقه حقه نه تفویضی خبر هسه
اراده سیه تعامه بولسه و کیفیت کنینه بد بولسه اولیغنه لهسه قوماندانلغنه م ر لیه حقه نه
تولعه ادرنه عورته و ما مورینه جدم لیه حقه نه رسا وقوع بولجوه اشاره متوقبا اورد
توقفه لکت بولسی متا در افتم

EK 1

İrade Dahiliye: 50533

مردوں جا کر کئی روز تک
سرحد ملک حدت علیہ سے کچھ ناظمی روٹوں میں لکیریں مار کر
مقتضای نفع نہ ارفعلہ اویاچ اس روٹوں نہ ہفتہ قطع کر کے
۱۱/۱۱/۱۱

Bahriye Nazım iken Seraskerliğe Abdülkerim Nadir (Abdi) Paşa'nın atanması hakkında arz.

EK 2

İrade Dahiliye: 60342

عظمتوں
اقدم حضرت
بکرہ اصفیٰ رودی لکیریں شہرتی و شہر ولایت قانقلائے تبسہ جیرلا نہ روٹوں میں یا تا حضرت زکریا نہ ولی قانقلائے بکرہ صفی روٹوں میں قانقلائے قطن اولاد
یکمیں بیسک غرضہ معنی ارضہ کی حکم تو ما اذ نفع ریحی حاجت ارفعلہ بنا آتا سید ملاوندتہ صفیاً ریحی قطنی زلفہ سی رگورہ ریحی سیکرہ بوزارج اولاد کھڑو
اس روٹوں نہ کھڑو ہفتہ یا رگورہ شرفیج و صودہ جیر بلواریں نظر علیہ ایضا قطنی بیانہ تاکہ تا دورہ بریم ارضی قطن ۱۱/۱۱/۱۱

EK 4
İrade Dahiliye: 50862

مردم صیحا کینه برید که
ذات ولایت سردار اکبرین معاصر و نصیحت افشا اولمده و هیات جمع عسکریه تک اداره سی کما که عهده داری فاعله اولمده عسکرک مایورین
مصابلسنک رولمده عطفونمده . در نصیب حضرتیه نوری و سردار اکرم شازاده حضرتیه رضی بیدین برغمی رتبه ده وضع نشانه بجوی اعطای بلایه
عسکرک عسکر به جاز آنجک اولوقه تیار صابره نه طوبی کتیب جلاهد قمت نا جلاهد تک مغلقه کند در نه بیکری اولمده هلهه ضایه جلاهد
مقتضای علمیه اولمده اولمده حضرتیه کتلاسرک . (ایمک)

Abdi Paşa'ya Birinci Rütbeden Murassa Mecidi Nişanı verilmesi hakkında arz.

دولتو اقدم حضرتی
 عسکریه رریف و سردار عیدی پاشا طرف محمود پاشا ارباب ایزون اجرای محاکماتی بجهت سردوزمانه همایونه خدمتین مکتوبه
 جلد ترقفا تکمیل اولانه دیوانه حرب مدعی عمده صیقله بر ماور بودیشی نقض اولدیغندن دیوانه حرب اعضا مکتوبه فریده سعادتمند تقاضای
 حضرتی بوضه اهل کوریکونه شایان مدعی عمده بقیه ایلی و سواحلک اچیلیمه دیوانه حرب اعضا مکتوبه نقضه فریقانه سعادتمندی
 فایده حضرتی نص و مدعی عمده کوریکونه اولدیغندن هر روز اوردوزمانه همایونه جناب جلایان تقاضا مکتوبه فریقانه فریقانه
 باینه ننگه نوری بقیه اقدم اوستام

دولتو اقدم حضرتی
 عسکریه رریف و سردار عیدی پاشا طرف محمود پاشا ارباب ایزون اجرای محاکماتی بجهت سردوزمانه همایونه خدمتین مکتوبه
 جلد ترقفا تکمیل اولانه دیوانه حرب مدعی عمده صیقله بر ماور بودیشی نقض اولدیغندن دیوانه حرب اعضا مکتوبه فریده سعادتمند تقاضای
 حضرتی بوضه اهل کوریکونه شایان مدعی عمده بقیه ایلی و سواحلک اچیلیمه دیوانه حرب اعضا مکتوبه نقضه فریقانه سعادتمندی
 فایده حضرتی نص و مدعی عمده کوریکونه اولدیغندن هر روز اوردوزمانه همایونه جناب جلایان تقاضا مکتوبه فریقانه فریقانه
 باینه ننگه نوری بقیه اقدم اوستام

دولتو اقدم حضرتی

رویه لورلک بردند طونه دمه استوی به قودایقده کیمدی برده قتم قضات و زلی استیلا به بالقای دئی نجازده قوتب باب اولدی دولتلاری بوقوع سکلر قوسه و المومنت سلاطه
و باطله صوص بنده صادقه داغ درونه اولسه ایدوکنده سانه و ناموس عسکریه نظیره بره جک بویز برحال سف شهاد باعث اولانه سور نیدر و عدم باالات و بیقیه ایملی کیمدی
کیمده رایج و عاید ابرسه هماده کنه ولریلک تحت محاکمه اندری الم لوب بیاو علی مجلس عسکریه جریانه ایدنه مذاکرات اوزرینه و شکت استوی کیمدی ماده سنده طوبی بیلوا صریحاً
و بلا سلفه طرنوی بی نزل یتسه لایره میزای عردی بکلک و رفاق قسکی عسکر طرنویلک ایدیه کیمکه ملایر کیمه عمامه بازنده نؤفله وقت کورده بیلوا صفتیه یا سابلک لاجل احوالک
در رساوه کورلدری قرا لسه یسه و مع هله و توقعات مذکوره بک سولیمی ارونلک ان بولک قومانتری اولونه سردار کیم دوللو جیدی سیر طر بویز بؤخر شینی به اعزام اولانده عسکریه
دولتو - دین سرفخفیزینه رجعتا بئذک امور طبیعی دمه بولسی حیدر سا ابراهیم ذک دئی اجرای محاکماری قاعده و صلحه نطقه کورسه ایسه حکمات عسکریه بک بچی و اطلس سولیم اولان
یا سا و میر می ابلک محاکم لریه شروع و بیا سرتو اندنه ظاهر اولجه احوال و معاملات و مهم قونایزه رتبار بچک سولیمی تینه کای ریلون و امانت بالاولان اکتلمه و الحاصل
ایر محاکمه اناغینه با سلاصه لایم کیمکنده اول باول ایملی میر می ابلک محاکم و استغافه ایدنه ایدر اولسه اوزده سا ابراهیم عیدی و ربیف و یا اولک تحت محاکمه اندریه حصفه هریزه
اوردونده اهلیم حصفه سرتار صابنه لایم شروع و صدور بویز ابرسه نظره عالیسی نظام ایدر بچی باید سکره نادی بیزیم اولدی اقدم ابراهیم

Rusların Tuna'dan Zıstovi'ye kolaylıkla geçmeleri, köy ve kasabalarını istila etmelerinin büyük üzüntü yarattığı, bu hususta tedbir alınmayan ve kayıtsız kalan kimler ise mahkemeye çıkarılmaları gerektiği, bunlardan Miriliva Ahmet Paşa, Miralay Hamdi Bey, Miriliva Safvet Paşa ve birinci derecede sorumlu Serdar-ı Ekrem Abdi Paşa'nın muhakeme edilmek üzere İstanbul'a gönderilmeleri hakkında tezkire.

۵

۱۱

زشتوی قاضی طرفه و بریزه لای با اراده سیه ارسان توک طو لک اسرف سرف طرفه
 اولی الدیلی سایه وقت اولی کی دشمن تجاوزنده اوله اوراند عسکری نصیه سی
 درنی هلوفا کیدنک اعزازیدی واقع ایره بیدوده سالمه اولی نه مسالیه نفا نظام
 الهیه احوالده بولسه و رویه لورک تجاوزه بی ایندکری هلا سینه کیم سی سرف سرف سرف
 انده کز سرف صده زشتوی اسیدا اولنده امداد خیدری قاضی طرفه اسرف سرف
 رسیده بضم اولی عفرانجا واسطه ایضا اولی وساهله رو کتله زشتوی می اوج
 سرف اولی بومدن ایجه بجا معادته رضی مکنه بولدی حالده سکون و انعمه اولی
 قاضی بومی ابره بینه نفا ها افاده نلعه اولی بینه مسالیه اسرف سرف سرف سرف سرف
 جیبه هلاکت محاکمه النسی و ائمه محاکمه سی در دست اولی بینه اورا وه هو ائمه ایلی
 سرف سرف سرف اراده سیه هلا بولکانه نظیره نسی بینه ائمه ارجع ارون حضرتی لایکدر

 (۱۷)

Zıstovi Kaymakamından alınan lahiyada belirtildiği üzere, Eşref Paşa'nın düşmanın tecavüzünden önce bölgesini takviye etmesi gerekirken bunu yapmadığı, gönderilen topları zamanında aldırmadığı, Zıstovî'nin imdadına gitmediği anlaşıldığından muhakeme edilmek üzere İstanbul'a gönderilmesi hakkında tezkire.

